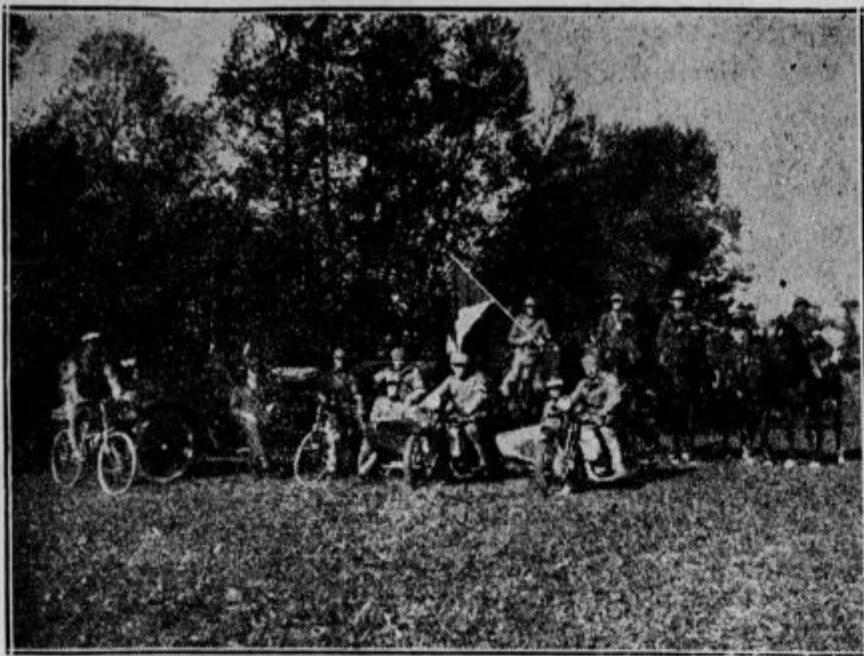

Z velikih manevrov naše vojske

Izredna vztrajnost in disciplina moštva - Občudovanja vreden častniški zbor

Glavni štab in njegova zastava.

Ptuj, 11. oktobra.

Po sijajno uspehi vaji okrog Smarne gore so pričeli dne 6. oktobra veliki jesenski manevri cele dravske divizije na ozemlju Slovenskih gor, Ptujškega polja in Haloz. Že dan poprej je bila izvršena razporedba čet po splošnem programu generalnega štaba dravske divizije. Slične manevre so priredile tudi ostale divizije letošnje jesen. Na vežbo so klicali tudi rezerviste in ker so se te vežbe udeležili večinoma vojaki, ki so pred odsluženjem svojega roka, je pokazala ta vežba veliko pripravljenost, sposobnost, izredno discipliniranost in imponujočo vztrajnost moštva, na drugi strani pa skrajno požrtvovalnost in občudovanja vredne taktične vrline ter visoko strokovno usposobljenost našega častniškega zbora. Kjerkoli so se pomikale čete in bataljoni, so jih povsod domačini z velikim zaupanjem sprejeli, jim šli na roko posebno v slabem in deževnem vremenu. Tudi se niso mogli dovolj načuditi prijaznosti naših častnikov in lepemu ravnanju s svojim moštvom.

Vrhovno vodstvo je imel divizijski general g. Sava Tripkovič, ki je s svojo impozantno in marcialno postavo užival povsod izredno priljubljenost in čislanoost, pri čemer sta mu pomagala načelnik štaba polkovnik Todor Miličević in ordonančni častnik kapetan B. Vazjak. Da prisostvuje manevrom, kjer so morali poedini komandanti rešiti težke in opasne vojne operacije, se je pripeljal iz Zagreba komandant IV. armijske oblasti A. Stojšič v spremstvu generalštabnega brigadnega generala D. Mirkoviča in brigadnega generala I. Dokiča.

Vrhovni komandant je neumorno zasledoval vse dni manevrov njihov potek in budno nadziral vsako najmanjšo akcijo.

Osnovna ideja manevrov je bila zamišljena na sledeči način: Severna armada (sovražna) je neopaženo mobilizirala in izvršila svojo koncentracijo, prečkala mejo in napadla. Južna armada (naša) ni tega pričakovala in ni mogla v tako kratkem času izvršiti svoje popolne pripravljenosti, zato je poslala v obrambo le nekaj oddelkov z nalogo, da ovirajo in zadržujejo sovražnika, da se med tem časom pripravi, mobilizira, koncentriira svoje moči in napade.

Na podlagi te ideje so bile podeljene vse enice v severno armado, katero so predstavljali celoten kolesarski bataljon s komandantom Jakličem, dve motorizirani diviziji konjske artiljerije, bataljon 32. artiljerijskega polka in del 45. pešpolka polka pod poveljstvom komandanta, polkovnika M. Radovanoviča, in južno armado, kateri je zapovedoval brigadni general Z. Stančič, kateremu so bili dodeljeni: celoten 40. Triglavski pešpolk, del 45. pešpolka in del 32. artiljerijskega polka, vod bolničarske in sekcija pekarske čete.

Prvi dan:

Sovražna armada zasedla levi in desni breg Drave

Takoj po izvršeni mobilizaciji je pričela severna armada energično napadati in z neverjetno hitrostjo prodirati proti Muri, kjer je naletela na prvi odpor zaščitnih čet južne armade. Radi tega odredi komandant severne armade dva brza odreda, sestavljena iz kolesarskega bataljona in motorizirane artiljerije konjske divizije z nalogo, da čimprej osvoji postojanke: desni proti Ptuj, levi (zamišljen) proti Ormožu in da zavzamejo in zaščitijo vse mostove za prehod ostale moči in rezerv, ki drviyo v divjem tempu čez Slovenske gorice proti Ha-

lozam. Radi premoči sta prisilila odreda zaščitne oddelke k umiku.

Komandant južne armade izve za nevaren in ogrožen položaj svojih zaščitnih enot v Slovenskih gorah, ki ovirajo neprijatelja, pošlje pojačanje, da bi zamogel med tem časom vsaj nekaj pridobiti na času, zasesti levi breg Drave in vse mostove ter si tako osigurati širji mostobran pri Ptuj in (zamišljeno) pri Ormožu.

Radi slabe moči in obrambe prvih zaščitnih oddelkov južne vojske prebije desni brzi odred severne armade z vso koncentrirano silo najvažnejše točke pri Veržeju. Kokoričih in prodira čez Senčak dalje proti Ptuj. Za vsako ceno hoče zasesti Dravo in mostove, ker je bil od avijatike obveščen, da južna armada izkrcava svoje borbene enice okoli Rogatca—Studenice in Poljčan in da hitijo močni oddelki zaščitnim delom v pomoč. S pomočjo motoriziranih sredstev mu je uspelo 36 km dolgo in radi

Divizijski general S. Tripkovič in načelnik štaba pred odhodom k južni armadi čez Dravo.

dežja skrajno slabo pot prehiteti v eni uri in petdesetih minutah, kar znači uspeh, ki ga do danes še ni dosegla nobena vojska v Evropi. Južna armada (prednji oddelki) se ni mogla umakati tako naglo, zato so se morali predati in se dati zajeti: v sovražnikovih rokah je bil Ptuj in vsi mostovi. Da si ustvari pozicijo, prodira dalje na desnem bregu in si skuša ustvariti ožji mostobran. Radi paničnega bega straže južne armade niti niso mogle zrušiti mostov.

V tem trenutku, bilo je okoli petih, lep jesenski popoldan, pa dospe glavna moč južne armade v bližino Drave. Razvila se je ljuta borba, nož ne nož za vsako korak terena. Pravo resnost je bilo opaziti na zagorelih obrazih in divjih pogledov nas je bilo skoraj strah. Bog ne daj, da bi bilo resnično! Po kratkem in energičnem napadu vrže južna armada svojega nasprotnika na levi breg, ki je takoj nato poslal vse mostove (zamišljeno), spravil na varno vse pontone, s pomočjo katerih se je ukrcal in zavzel svoje položaje od Ptuja do Markovec (od tu do Ormoža zamišljeno) in postavil krepko obrambo, da onemogoči južni armadi vsak prehod.

Utihišlo je oglušujoče prasketanje strojnice in votlo grmenje topov. Drava, deroča in ne-

varna ustvarja mejo med obema taboroma. V ozadju je zagorelo Pohorje in Konjska gora v krvavem solncu kakor po bitki. Že nekoliko orumenelo listje prijetno šumi in se sklada s tajinstvenim šumenjem Drave. Jezno pljuskajo valovi, ki jih podi veter ob levi breg, kakor da bi slutili, da se skriva sovražnik na tej strani. V zasilnem šotoru, postlanem s slamo, sedi na tleh komandant in pri slabi razsvetljavi išče na karti orientacije, ker zunaj že čakajo komandirji in vodniki novih povelj. Skozi hladen piš vetra se slišijo udarci lopat. Tako eni kakor drugi utrjuje svoje položaje. Med gostim grmovjem se plazijo patrolje in opazovalci, ki iščejo primerne mesta za prehod in gradnjo pontonskega mostu. Na bregu ob drevesu stoji vojak na straži. Zamišljen gleda v valove in misli mu uhajajo tja daleč v rodno selo. Polni mesec je zlezal že precej visoko na nebeski obok. Iz bližnjega šotora se slišita pesem in dobra volja, ki je našim fantom nikoli nezmanjka, čeprav jih čaka drugi dan poraz in zmaga.

Drugi dan:

Huda bitka

V ranem svitu je v taboru južne armade zarožljalo orožje. Regljanje strojnice in razantne salve iz pušk so voščile nasprotniku zlato jutro. Južna armada se je v teku noči pripravila temeljito na protiofenzivo. Krepki vojaki pontonskega pobataljona so pod vodstvom svojega komandanta inž. majorja Šarca vso noč prevažali mostovni tren za gradnjo mostu približno 10 km daleč od Ptuja. Da bi bile izgube čim manjše in prehod tem sigurnejši, je izdal komandant južne armade povelje, da prekoračijo Dravo na dveh mestih in to s pomočjo pomožnega ali demonstrativnega prehoda pri Budini in glavnega prehoda med Sabovci in Markovci. Da bi svojega nasprotnika prevarili in ukanili, prične na vse zgodaj prevažati prve enice na pomožnem prehodu. Za ta prevoz določi en bataljon in eno baterijo, ki v peklenškem in strahovitem ognju bredejo na pontonih Dravo. Komandant severne armade, misleč in prepričan, da se vrši tu glavni prehod, koncentriira ves ogenj na to mesto, medtem, ko mu je na glavnem prehodu zasedel in napadel njegovo levo krilo že tretji bataljon južne armade. Ker

Južna armada prevažajo pontonorji v jutranji zori na levi breg Drave.

kor moštvo, da kljub strašnem naliwu ni dalo premirja. V zgodnjih urah vrže južna armada silovito napadati. Po poplavljenem terenu so vršili juriš in drugi bataljon 45. pešpolka je do vratu gazil narasel potok Ragoznica s svojim komandantom ter tako prišel na desno krilo severnega brzega odreda in s tem povzročil situacijo, iz koje je imela severna armada le dva izhoda: ali da odstopi ali da s protinapadom — z jurišem na nož — vrže južno armado nazaj v vodo. Komandant severne armade se odloči za napad, ki je nudil utise prave borbe. Strahovito so pokale petarde, grmeli topovi, prasketale strojnice. In ko se je južna armada zagnala z oglušujočim klicem »Hurra!«
proti nasprotniku in ga pognala v beg, je trobentač zatrobil: Konec manevrov.

Ves čas od zore v hudem dežju je motril divizionar na gričku potek borbe in ob zaključku pristavil z navdušenjem, a ganjeno: »Bogme, pravi rat!«

Divizionarjevo povelje

Po končanih manevrih je izdal vrhovni voditelj divizijski general Sava Tripkovič posebno naredbo, v kateri se zahvaljuje predvsem svojim dragim junakom za njihovo poslušnost, hvaleh njihove velike vrline in discipliniranost, pozdravlja njihovo popolno sposobnost in pripravljenost, ki jo tirja od njih kralj in domovina. Pohvalil je vse sodelujoče, ki so žrtvovali več, kot je pričakoval.

Povelje voditelja manevrov Dravske divizijske oblasti za 10. oktober 1930.

V petdnevem manevru čet iz mariborske, slovensko-bistriške, celjske, ptujške in dela ljubljanske garnizije, izvedenih v okolici Ptuja pod mojim poveljstvom, so starešine in čete pokazali visoko disciplino, zelo dobro izvežbanost ter veliko vztrajnost.

Pohvalim delo čet in se zahvaljujem njihovim starešinam za izvršeno delo in doseženi uspehi!

Danes ob koncu vaj in pred vrnitvijo v vaše garnizije, vas spominjam vaših visokih dolžnosti, katere ste prevzeli s prisego kralju in domovini, pa vas pozivljam, da skupno pozdravimo vrhovnega poveljnika naše vsesplohne oborožene sile: Naj živi Njegovo Veličanstvo kralj Jugoslavije Aleksander I. in njegov slavni dom! Živio!

Defile čet

Takoj po končanem manevru so se uredile vse enice in defilirale pred svojim vrhovnim komandantom, nakar so se razvrstile po bližnjih vaseh, kjer bodo prenočevale. Jutri se vrnejo v svoje garnizije.

Kritika in poslovilni obed

V vojašnici pionirskega bataljona se je zbral ves častniški zbor, kjer mu je izrekel divizionar zelo laskavo kritiko, zlasti za oba komandanta armad, kakor ostale častnike in moštvo.

Zvečer je divizionar priredil banket, na katerega so bili povabljeni vsi častniki, pa tudi naš poročevalski štab, nakar se je poslovil od vseh navzočih, ker odide v kratkem na svoje novo službeno mesto.

Nikoli več ne boste uporabljali

za nego. Vaše lepote kaj drugega kot le Paracelsus mlečni sapun in Paracelsus liljanovo mlečno kremo, ko jih enkrat preizkusite in se uverite, da so to res najboljši in najrazličnejši prijatelji vsake dame za njeno dnevno toaleta. Zahtevajte jih le pod imen. Paracelsus in odklanjajte druge produkte.

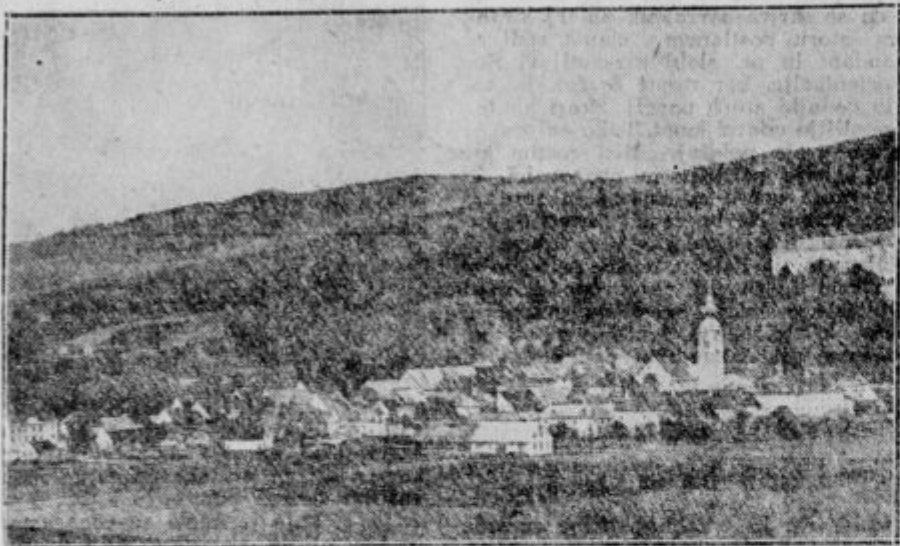
Motorni vlačilec prevaja sestavne dele pontonskega mostu.

Pontonski mostovni tren v mariborskem ređu.

„Je na Dravci meglica — al' na nebu oblak...“

Koroška narodna pesem

Pogled na Pliberk.

V starodavnem Pliberku Plebiscitni fond za ponemčevanje slovenskih otrok

Pliberk, 8. oktobra.

V Celovcu so mi dejali: »Pliberk je staro mesto, 700 let staro. Že od nekdaj je nemško. Okolica pa je vsa slovenska!«

Dobro, vredno si je ogledati to mesto pod Peco, ki je bilo kdaj svoji slovenski okolici vedno nemško.

Ni ravno veliko mesto, ta Pliberk. Kar nekoliko me spominja na Škofjo Loko, le da tukaj ni Sore, pač pa manjša Bistrica.

Slovencev v Pliberku ni treba dolgo iskati. Saj je Pliberk gospodarsko središče Podjune, čeprav je bolj na njenem robu. In Podjuna je najzanesljivejša slovenska trdnjava na Koroškem. Tu so Slovenci naseljeni kompaktno, tu ni bega v mesia, kakor v Rožu. Torej morajo biti Slovenci tudi v Pliberku.

In res so. Mesto ima seveda na videz nemški značaj. Ali le navidez. V vsem Pliberku menda ne najdeš pet družin, ki bi bile pristno nemške. Napisi nad trgovinami ti povedo vse. Naj te ne motijo hilerijanski in hajnveroski lepaki! Nemstvo Pliberka je umetno, Slovenci iz okolice se doseljujejo vanj in Pliberk jih ponemčuje. Fara Pliberk, ki je dosti večja od mesta, pa je slovenska. Saj imajo Nemci v Pliberku komej štiri leta sem službo božjo v svojem jeziku, pa še te ne obiskujejo bogve kaj in kolikor jo, jo iz nacionalnih ozir. Uradništvo je nemško. Kočevarji in drugi sedijo na važnejših mestih deželne in sodne uprave. Trgovci so navidez vsi Nemci. Ampak slovenski znajo vsi, saj so odvisni od okolice in vedo, da v Pliberku brez slovenščine ni trgovine. Pred kratkim se je v Pliberk priselil trd Nemec in odprl trgovino. Ta se sedaj uči slovenščine, zakaj tudi on jo potrebuje.

Otrok je v Pliberku zelo malo. Ponemčene rodline nimajo dosti otrok. Doseljene slovenske rodline dajejo mestu naraščaj. Otroci so seveda izpostavljeni najhujšemu ponemčevanju. Le malo sem bil do sedaj v pliberški okolici, le kratak sprehod do Božjega groba z lepo cerkvijo sem si dovolil. Stari ljudje so me pozdravljali z »Derber dan« in tako sem jim odgovarjal. Otroci pa so pozdravljali »Grüss Gott« — tako so jih učili v šoli, da morajo pozdravljati vsakega mestno občanega tujca.

Karkoli piše kdo o Koroški, o Slovenceh na Koroškem, povsod trči na eno in isto vprašanje: na šolsko. Tu je vir vsega zla, ki ga Slovenci na Koroškem trpijo.

Že nad 60 let traja to zlo koroških Sloven-

cev. In toliko so stare občanem tudi priprave Nehceva za plebiscit. Od leta 1870 dalje so pričeli Nemci veščevati Slovencev nemško šolstvo. Z okrožnicami in z naredbami so diktirali iz Celovca nemške šole. Krajni šolski svetovi so se pritoževali. Nihče ni upošteval njihovih pritožb. Do najvišjega sodišča so šle pritožbe slovenskih občin. Krajni kaker Vogrče, St. Danijel, Smithl so res dosegli, da jim je najvišje sodišče dovolilo slovenske šole. Deželni šolski svet se za vse to ni zmenil in slovenskih šol kratko malo ni dovolil. Vedno je našel nekaj ljudi, ki so izjavili, da slovenske šole niso potrebne. Le dve občini sta dosegli slovenske šole, Selet, v gorah nad Borovljami in pa Strojna vas v gorah nad Pliberkom, sedaj v Jugoslaviji. Ciril-Metodova šola je tudi zgradila dve zasebni šoli: v St. Jakobu v Rožu in v St. Rupertu. To je bilo vse slovensko šolstvo pred vojno na Koroškem: 4 šole.

Po nesrečnem plebiscitu se je vse to stanje pocistrilo in še poslabšalo. Slovenske šole, tudi zasebne, so kratkoma odpravili, češ, da niso potrebne. So tako zvane utraktivistične šole, kjer naj bi se otroci v prvem šolskem letu učili malo slovenski iz dvojezičnih abecednikov. Vse je odvisno od učiteljev, ki so po veliki večini sami nagri-

Pogled na Podjuno iz Klopinskega jezera proti Velikovu.

Oroslava:

„Gori, izgori in nase pozabi...“

(8. oktobra 1917 — 8. oktobra 1930.)

Bila sem dete še ne šestletno, ko sem ga spoznala, leto dni, preden je umrl. Očeta, imetje — vse nam je uničil svetovni požar. Bili smo tuji med brati, — nihče nam ni mogel, hotel pomagati... Jaz sem ravno prestala težko, smrtne nevarne bolezen — in mama je prišla iz bolnice z najmlajšo, par dni staro hčerko. Skoro bi bila takrat mama omahnila pod težo temnih, brezupnih dni, in takrat je prišel on, kot angel-rešitelj z dobro, tolažilno besedo...

Še se spominjam, četudi mogočno, nejasno. V prijazni vili na verandi naju je sprejel — mene in mamu — dobrodušen mož, z blagim smehljajem na lici. Jaz sem bila v silni zadregi: desni čevlji sem imela raztrgan. Strašno sem se bala, da bi go spod to opazil. Z leve noge sem skušala zakriti zavrženo rano. A on je vendar opazil. Takoj je ugnal vzrok moje zadrege. Dvignil me je in se veselo zasmejal.

O, male gospodične je sram, ker se ji čevljiček smejele je rekli in se smejal, smejal, da so meni kar solze stopile v oči.

Ko je videl, da jokam, se je znevil: »Kaj boš jokala zato, če se ti čevljiček smeje! On se ti smeje, ker je vesel, da bo šel lahko kmalu med stare mamo in babo ti imela novo, lepo čevljičko.« — Glej, kaj se tudi moj smejek je veselo pristavil, stodi

* To ime smo dobili pošteno prepovedano za otroštvo. Karkoli smo rekli, pa je objavljen danes, ker je lep komentar k našemu življenju: O Koroški materji in njegovi »križevnosti«. Op. urad.

moj pravi, da bo moral kmalu v penzijo! In dvignil je nogo, da mu je zarežala luknja v čevlju...

Mama je jokala, on jo je tolažil s svetom in z dobro besedo.

»Kmalu bo bolje, le ne obupajte,« je govoril. »Vsaka krivica se mora maščevati. Bo bolje, bo.« — je ponavljal vedno ista in zamišljeno zrl v daljavo...

»Bo bolje, to.« sem ponavljala za njim in sledila njegovim pogledom. Tako lepe bruške so rasle na njegovem vrtu. Mislija sem, da tudi on misli nanje, ko jih gleda in pravi, »da bo bolje«. Kar sime se se mi začelo cediti, strahno lačna sem naskrat postala in neudrudno sem ponavljala za njim: »Bo, bo bolje, bo!«

Končno je le opazil moje hrepeneče poglede. »O ti mali filozof,« je zaklical, me dvignil in nesel na vrt. Nabral mi je hruck polno narode. Takrat sem bila zopet enkrat srečna... Pozabila sem za kratak hip, da me čaka doma mrzla, prazna soba — in ni me postelje, ne večerje... Tudi mama se je utolažila; nasmejala se je, kar ni storila že dolgo, dolgo...

Ko sva odhajali, je stisnil mami v roko desetak. »Za čevljiček,« je omenil. Mama se je branila: »Nisva prišli zato; po dobro, tolažilno besedo, prijateljki nasveti sva prišli. Denarja ne vzamemo, ne... Nikoli več ne bi mogla prestopiti Vašega pragat za vse so sedaj žali hudi, tudi za Vas!«

Razbudit se je: »Nimam mnogo, a kar imam, rad dam. Jaz sem sam, Vi imate otroke.« In potlačil ji je desetak v žep. Mama se je branila, tedaj je pristavil: »Morda želite še vozni listek za na luno, mogoče so tam doma tako čudni ljudje kot Vi, ki se v današnjih časih in v Vaših razmerah branijo denarja. Mama je bila premagana.

Jaz sem v prejšnjih letih z atkom mnogo potovala, zelo rada sem se vozila po železnici. Skrivaj

zeni nemški šovinisti. Še te abecednike prav malo rabijo v šoli, slovenski pa se sploh nič ne nauče. Le krščanski nauk je še slovenski, pa še tega povsod izpodrivajo. Slovenska duhovščina se drži principa, ki ga je priznal tudi knežskofojiški ordinarijat: otrok naj se uči v tistem jeziku krščanskega nauka, kot ga govori doma.

Tu v Pliberku pa imajo Nemci še druge, nevarne germanizatorične načrte. Iz milošine treh milijonov šilingov, ki jo je dunajska vlada dovolila za plebiscitno ozemlje, nameravajo zgraditi »Hauptschule« — meščansko šolo. V to šolo naj bi hodila slovenska mladina iz pliberške okolice. Torej se ni zadosil ponemčevalnic. Še eno, večjo, splošnejšo, ki bo še z večjimi uspehi trgala Slovencev mladino in jo prepajala z nemškim duhom, hočejo. Druge, večje so potrebe pliberškega okraja. Prebivalstvo že dokaj let zahteva izboljšanje ceste iz Pliberka v Labudsko dolino. Obľubovali so, da bo zgrajena iz te »Spende« treh

Djekše — najsevernejša slovenska župnija na Koroškem — na pobočju Svinje planine.

milijonov. Mestlo nujno potrebne ceste bodo dobili ponemčevalnico.

Gospodarski položaj kmetov v Podjuni je slab. Kmetlija gre za kmetijo na bobem. Po večini jih ženejo na bobem davčni dolgovi; eksekucije, državne in občinske so tu na dnevnem redu. Niti kupcev za kmetije ni, le rajhovski Nemci jih kupujejo. Najslabše gre hribovskim kmetom.

Slovenci imajo v Pliberku svojo, dokaj močno hranilnico. Pa v njeni možnosti ni vse. Ta posojilnica že čuti gospodarsko krizo. Ljudje dvigajo denar in vedno bolj prosijo za posojila.

Se je Slovenstvo v Podjuni močno, še se oklepa svoje grude. Ali kako dolgo še? Ponemčevalnice so na delu, gospodarska kriza je splošna, v dolino prihajajo rajhovi. Tudi tu, v Podjuni, v najbolj slovenskem delu dežele kličejo Slovenci obupno: »Pomagajte, tonemo!« — ck.

Deseti oktober v Celovcu

Celovec, 10. oktobra.

Zalosten dan je danes. Deset let je tega, kar smo bili osleparjeni za najlepši kos naše domovine. Slovenci na Koroškem čutijo, da danes deli njihovo bridkost milijon bratov južno Karavank. Nemci na Koroškem slave ta dan kot svoj največji praznik in zraven še zahtevajo, da se njihovega slavlja udeležijo tudi Slovenci.

Kot zmago nemstva nad Slovence slave ta dan koroški Nemci. Kot dan svojega največjega ponižanja se ga spominjajo Slovenci. Deseti oktober — slovenski Vidov dan!

Na veliko in široko so organizirali Nemci svojo proslavo. Iz vseh avstrijskih dežel so privabili k svoji proslavi Nemce in iz Nemčije. Župan mesta Wiesbaden v Nemčiji, Krškec naj bi danes ob 11 dopoldne položil temeljni kamen pri koroškem zmagu za plebiscitni spomenik. Ta slavnost je preložena na jutri, v soboto dopoldne. Zaradi neugodnega vremena.

Solnce, ki je nekaj dni obsevalo z brezoblačnega neba krasno koroško zemljo, se je danes premislilo in ni hotelo sodelovati pri plebiscitni proslavi. Nепrestano lije dež, vmes pa pada sneg, prvi letošnji sneg v Celovcu. Nebo žaluje s Slovenci na današnji dan.

Celovec je v zastavah. Največ je frankfurter in cesarskih nemških zastav, pa tudi koroških rdeč-belih je dosti. Prav malo je avstrijskih rdeč-belih-rdečih, videl pa sem tudi črno-rdečo-žolto zastavo — prapor avstrijske monarhije. Monarhisti v Celovcu še namreč niso povsem izumrli. Trgovine so seveda vse zaprte, izložbe pa so okrašene z ze-

lenjem in s slikami. Še celo tramvajski vozovi so okrašeni z zelenjem in z zastavami.

Enega pa vsa proslava le nima — značaja, da bi se vršila iz spontane ljudske volje. Kresovi po gorah, okrasitev poslopj, svečana zborovanja, vse se vrši pa uradno inicijativno in pritisk. Še celo koroškimi Nemcem samim ni bogve kaj do te proslave. Mestna občina in zveza hišnih posestnikov sta razpisali nagrade za okrašena okna in vsi hišni posestniki so prisiljeni, da izobesijo zastave. Ne, na tak način ta proslava res ne more biti resnični izraz narodnega veselja.

Po mestu je snoči korakala avstrijska vojska. Vadila se je za nedeljsko parado. Nesorazmerno dosti častnikov je v tej vojski in vsi lepo jahajo po rangi drug za drugim. Vojski pa so skoro sami neznani mladeniči, pri godbi celo mlajši od 20 let. Ne, kdor je videl kdaj jugoslovanske čete, temu avstrijska vojska ne more imponirati, kljub čeladami, ki jih imajo vsi avstrijski vojaki.

V mesto prihajajo številni alpski Nemci. Njihov obisk je bil že mesece prej organiziran in mora biti neka organizacija, ali deželna vlada sama, ki ta obisk financira. Meni so danes v hotelu odpovedali sobo, češ, da so bile vse sobe že pred enim mesecem rezervirane za ta dan. Tako se je zgodilo tudi drugim gostom, drugače samim Nemcem. Ti so se potem na tihem jezili na vso plebiscitno proslavo, ki jim na njihovih trgovskih in drugih potovanjih ne privošči niti mirne sobe. Še en lep poklon so dobili ob plebiscitni proslavi. Pravkar berem v Tagespostu, da je bil »Koroški Slovenec« obsojen na Dunaju na globo 250 šilingov, ker se je »abfälligerweise« izrazil o plebiscitni proslavi. In kaj je napravilo to glasilo koroških Slovencev? Citiralo je poročilo nekega ljubljanskega lista o požarih na Koroškem pred plebiscitno proslavo. Dovolj za »liberalno« sodišče na »demokratičnem« Dunaju.

Najbolj žalosten dan pa bo jutri, v soboto. Iz vsega plebiscitnega ozemlja bodo prignali v Celovec otroke, slovenske otroke, našo kri in jih silili, da bodo v sprevedu hajnali in vzklicali »Kärnten-uc in Nemstvu, temu Nemstvu, ki goji iz njih jančarje.

Neutrudno lije zunaj dež na to krasno in osramočeno deželo. Le koliko je v tej deželi arc, ki se danes krejijo v bridkosti in bodo trpela vse dni, dokler ne pride rešitev. — ck.

Dražba zastavljenega blaga

v Mariborski zastavljalnici, Gosposka ulica št. 46, bo dne 15. oktobra 1930 efektivna dražba od 9 do 12 dopoldne. Dragocenosti od 14 do 16 popoldne.

dneva v dan, od zore do mraka je delal. In ni tožil, ni čutil truda — delal je za druge, vse samo za druge...

Nekoč je dejal mami: »Mnogo dela imam, sedaj ne utegnem, a ko bodo prešli preko nas ti viharji, ko se konča vojna, takrat ko bomo svobodno zadihali v svoji državi, si bom odpeljal tudi jaz. In ekrat boste Vi prišli k meni, da bova napisala Vaš življenjski roman, roman nesrečne žene...«

Ni se mu izpolnila ta želja. O n, ki vodi naš usodo, je hotel drugače...

Njegovo sveto poslanstvo ga je klicalo daleč, v druga mesta. S popotovanja nam je pošiljal razglednice — ljubke slike otrok — s pomembnimi stili, ki so izražali trdno vero in upanje v skorajšnje vstajenje težko pričakovanega solca — svobode...

Še par tednov pred smrtjo je pisal iz tujine. Na razglednici glava svetnice Fabiole, zavita v zeleno kopreno. Na drugi strani so bili stihli:

Pomlad, hiacinta, vijola —
želiš si je ti in jaz.
Mrz je, mrz —
zavij se, Fabiola!

To je bilo zadnje, kar nam je pisal. O, ali je mar vedel, da ne bo dočkal prihoda tistega velikega dne, katerega je on sam prvi oznamil s svojo preroksko besedo?... Je morda slutil, da ne bo videl trenutka, ko bo padla veriga stoletnega robstva in bodo njegovi bratje pijani od veselja klicali: »Svoboda, svoboda!«...

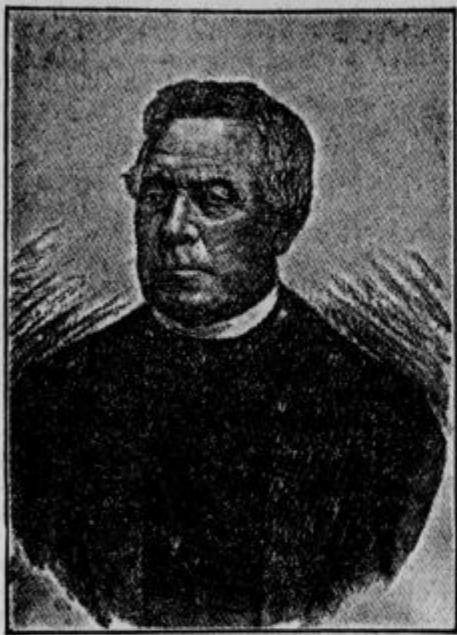
Da, vedel je, spoznal je, da je izvršeno njegovo poslanstvo, spoznal je, da je truden in izmučen...

Predsmrten krik tega spoznanja so bile besede, zapisane s srčno krvjo: »...mrz je, mrz...«

In ko je umrl — se ni stresla zemlja in zagrinjala v templu se ni pretregalo, le tisoče malih ljudi — bednih in zatiranih, je zajekalo za svojim tolažilkom-dobrotalkom.

Koroška - zibelka slovenske kulture

Od tistih davnih časov, ko so koroški knezi prisegli na gosposvetskem polju zvestobo slovenskemu ljudstvu v slovenskem jeziku pa gor v grob dobo, ko so v Šent Jakobu v Rožu polagali v grob mladega pesnika in narodnega boritelja Zwitterja, so bili koroški Slovenci najmarljivejši graditelji slovenske kulture. Najdemo jih vedno na vodilnih mestih daleč šestokrat pred svojimi rojaki iz

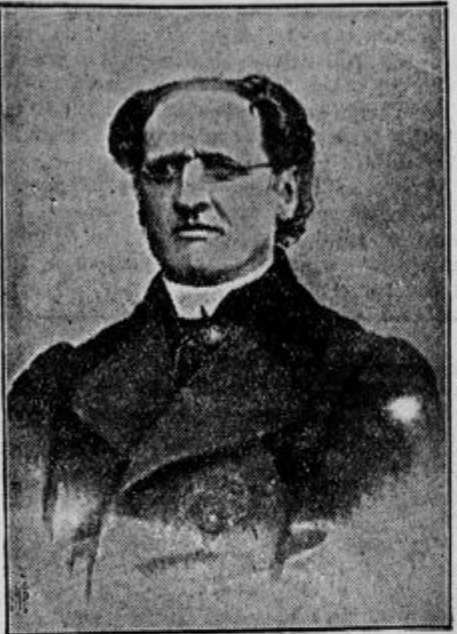

Matija Majar Ziljski
1809—1892

drugih dežela. Ali imajo Slovenci še eno osebnost, tako markantno, kot je bil kmet Drabosnjak iz Drabosnja v Jezercih nad Vrbo, ki je v dobi francoske revolucije, 1790. oral po svojih brdih in na ozarab zapisoval svoje »rajnce«, prevajal Kolomonov žegen in pisal svoj Marijin pasijon ter ga v ponočnih urah tiskal v svoji tiskarni, skriti v kleti svoje lesene kočure? Skoroda dvesto let pred njim je trudapolno zbiral narodno gradivo Jeronim Megiser in naposled izdal prvi slovenski slovar in skupno z jezuitom Jožefom Candekom prve slovenske pridige. Ljubezen do jezikoslovnega študija se je takrat udomačila na Koroškem in zadnja koroških jezikoslovcev, profesor Sket je šel počivat na grobišče v Anabihl pri Celovcu le nekaj let pred svetovno vojno.

Koncem 18. stoletja vlada na Koroškem najintenzivnejše slovensko kulturno delovanje. Ožbald Gutsman tiska 1770 svoje »kristjanske rečnice«, 1777 pa že objavlja svojo razpravo o slovenskem pravopisu. Deset let pozneje je napisana slovenska slovnica in nemško-slovenski slovar. Prosvetljena doba torej ni šla neopaženo mimo Koroške. Janez Japelj, ki je koncem istega stoletja kanonikoval v Celovcu, zbira slovenske narodne pesmi, pesnikuje sam in napiše monumentalno slovensko slovnico. Smrt ga je ugrabila prej, nego je mogel dovršiti svojo primerjajočo slovensko slovnico.

Za temi začetniki, ki so zapisali svoja imena v slovensko kulturno zgodovino, pride rod Jarnikov, Majarjev in Ahaceljev, ki so poznani pod imenom »Ilirici«. Urban Jarnik, župnik v Blatogradu, zbiratelj narodnih pesmi, prvi pisatelj nabožnih knjig, ljudski učitelj, kojega »Razgovor med enim fajmaštom in eno farmanco o žegnanih rečih« se še danes z isto koristjo bere, kot njegova »Nevarnost mladih ljudi« ali njegova »Sadjerejac.

Andrej Einspieler
1813—1888

Pod njegovim vplivom je začela rasti jezikoslova literatura, on sam je objavil nebroj jezikoznanstvih in starinoslovnih spisov. S Stankom Vrazom sta delovala na enotnem ilirskem jeziku. Jarnik je v oni dobi vsem Slovincem prvoboritelj in zvezda vodnika.

Ali ima Slovenija v isti dobi osebnost podobno Matiji Majaru Zilskemu? Pisatelj v mladi dobi, se je razvil v po celem slovenskem svetu znanega jezikoslovca in izrazitega panslavista. Napisal je celo vrsto učnih in nabožnih knjig, pesmarice, slavil brata Sv. Cirila in Metodja, pisal v Slomškove »Drobtinice«, potoval na vseslovenski kongres v Rusijo (1860) in končal svoje znanstveno delo z načrtom, kako »združiti jugoslovanske narode v eno državo«. Proti koncu je izdal revijo »Slovane«, 1883 pa je šel umret v Zlato Prago.

V to dobo pade tudi 1852. ustanovitev Družbe sv. Mohorja, največje kulturne institucije, kar jih je sploh kdaj zmogel Slovenec. Družba sv. Mohorja je bila slovenska mati, slovenska država, edina slovenska duševna avtonomija.

Z njo pridemo do drugih dveh velikanov, ki sta, eden na političnem, drugi na leposlovnem polju vodila slovensko ljudstvo: Andrej Einspieler in Anton Janežič. Einspielerji, kakor tudi Serajniki, spada o med duševno in narodno aristokracijo naše zgodovine. Kot mlad dijak je Einspieler že sodeloval v listu »Slovenija«, pisal o šoli, o slovenskem jeziku, izdal za Janežičevo »Slovensko Obelec« posebno prilogo, ki je pod raznimi imeni izhajala do 1883 l., ko je kot »Priatelj« umrla. L. 1895 je že ustanovil političen list »Slovenec«, istega leta prvo slovensko čitalnico, l. 1899. prvo slovensko politično društvo.

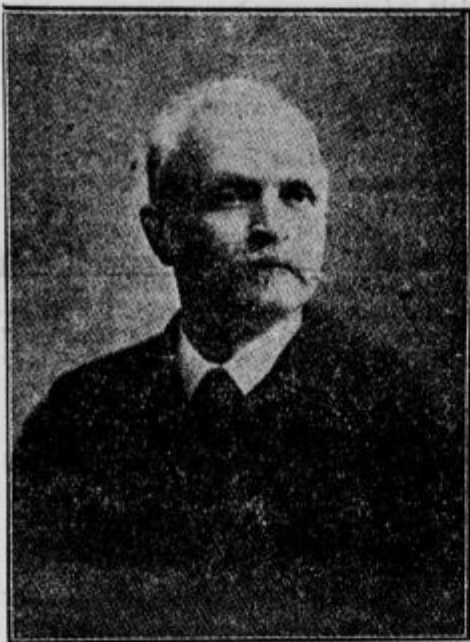
Prvo delo Janežiča je njegova slovnica (1841), ki je ustvarila jedinstveni slovenski jezik. 1852 je ustanavljal društvo za izdajanje dobrih slovenskih knjig. V svoji »Beli« je potegnil težišče slovenskega leposlovnega življenja in delovanja na Koroško. Njegova revija »Cvetje iz domačih in tujih logov« je prva te vrste. Do konca svojega življenja je ob strani Einspielerja velikal med Slovenci, in ko sta eden in drugi legla v grob, sta lahko rekla, da ima Slovenec svoj jezik in da nosi v sebi narodno samozavest. To so mejniki v vsaki zgodovini.

Janežičevo dedščino sta prevzela profesorja Šajnki in Sket, marljiva nabiratelja narodnega gradiva in priznana jezikoslovca, politična oporoka pa je Einspieler izročil duhovnikom, ki jih je vzgojil, Gregorju in Lambertu Einspielerju, Lovru Serajniku, voditeljem kova Ražunov iz St. Jakoba v Rožu, ali Treiberjev iz St. Ruperta pri Velikovu, bratov Ehrlichov iz Zebnice, katerim so se pridružili rodoljubi iz sosednje Štajerske kot Smodej, ali iz Kranjske kot dr. Brejce in dr. Rožič, ki so si Koroško izbrali za svojo domovino ter osredotočili svoje delo okrog političnega društva ali krščanske socialne zveze. Grafenauer France, je pa simbol koroške politične odporne sile. Ali je tudi simbol usode koroških Slovencev? Dokler se bo govorilo o koroških Slovincih, se bo govorilo o tem zljakem kmetu, ki je postal legendaren v svoji domovini, ki je pomenil devizo in zastavo v težkih narodnostnih bojih. Tudi on spada v vrsto onih rodov, ki sta jih rodila Zila in Rož, iz katerih so drugod izšli Lampeti in Kreki in Korošci.

Kot zadnja v tej slavni galeriji koroških velikih slovenskih mož bosta viseli podobi oračev Ehrlichov, od kojih je enega že umorila bol nad usodo svojih bratov, drugi pa se je junaško boril za nje do zadnjega zvest, pri zadnji bitki, največji izmed vseh, najhujši izmed mnogih, ki jih je vojeval slovenski koroški rod — in izgubil.

Kako smo izgubili Koroško

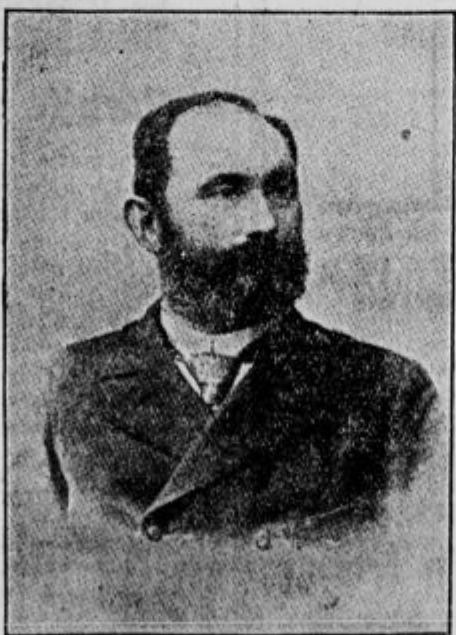
Danes je brezplodno deliti očitke radi izgube slovenske Koroške. Katastrofo smo zakrivali deloma sami, deloma pa je bilo razpoloženje v mednarodni politiki tudi nasprotno želiam koroških Slovencev. Po našem mnenju je sklednje bilo odločilno. Mirovna konferenca je načela vprašanje avstro-jugoslovanske meje v začetku marca 1919.

Josip Apih
1853—1911

Dvoje dejstev je takrat določilo mnenje, ki ga je sprejela teritorialna komisija mirovne konference: prvič stališče Italije, ki je smatrala koroško vprašanje kot del jadranskega vprašanja ter zahtevala, naj ga mirovna konferenca reši v zmislu londonskega pakta z dne 25. aprila 1915, torej v nepriilog svoje nove jugoslovanske sosedne. Tako je Avstrija dobila čisto nepričakovano dragoceno zaveznika v Italiji. Istočasno je prispelo v Pariz tudi poročilo predsednika ameriške razmejilne komisije podpolkovnika Milesa, katerega sta koroška in ljubljanska deželna vlada zaprosili, naj določi mejo med avstrijsko in jugoslovansko okupacijo, dokler mirovna konferenca vprašanja ne bo rešila.

Podpolkovnik Miles je, nikdo ne ve pod kakšnim vplivom, in kljub velškemu trudu od naše strani, da bi ga dobro informirali o dejanskem stanju narodnostne meje, poslal mirovni konferenci poročilo, ki je priporočalo Karavanke za mejo med Avstrijo in Jugoslavijo. Mirovna konferenca je torej nameravala določiti Karavanke za severno mejo Jugosla-

Jakob Sket
1852—1912

vije, in to brez nadaljnega. Medtem je prispel v Pariz koroški delegat dr. Lambert Ehrlich s potrebnim znanstvenim materialom, ki je našo mirovno delegacijo usposobil za zelo oster in težaven diplomatski boj, ki je trajal skoroda cele tri mesece, in ki se je končal s priznanjem plebiscita.

Prvo, kar je naša mirovna delegacija dosegla, v brk italijanski in ameriški opoziciji, je bilo, da je podrla Karavanke kot našo severno mejo. Vrhovni svet je dopustil plebiscit, a vključil je v plebiscitni pas v celovški kotlini tudi izrazite nemške kraje severno od Celovca. Drugi naskok naše delegacije je torej veljal temu predlogu. Končno je uspela, in tako sta se pojavila dva plebiscitna pasa, A in B. Naša delegacija je nato hotela doseči, da bi se v pasu A plebiscit sploh ne vršil, ampak samo v pasu B. V tem svojem stremljenju žalilob ni uspela radi nesrečnih vojaških dogodkov v domovini.

Končno je Vrhovni svet na svoji sedmi seji, ki jo je posvetil koroškemu vprašanju, definitivno odločil, da se bo vršil plebiscit zaporedoma v dveh pasih A in B (23. junija). Pri tej priliki moramo poudariti, da se je predsednik teritorialne komisije, sedanji ministrski predsednik Andre Tardieu zelo izpostavil za jugoslovanske težnje, ter 20. maja na svojo osebno odgovornost iztrgal iz mirovnih predlogov, ki bi se bili imeli izročiti Avstriji, one strani, ki so govorile o Koroški. Tako je prisilil Vrhovni svet, da se je zopet bavil z vprašanjem ter slednjič le dovolil plebiscit.

Izid ljudskega glasovanja je znan: 15.279 glasov je bilo oddanih za Jugoslavijo, 22.025 glasov za Avstrijo.

Ko se je zvedelo, da je Anglija obljubila Italiji svojo diplomatsko pomoč glede koroškega plebiscita proti koncesijam, ki jih je Italija dala Angliji v Mali Aziji, je bilo precej jasno, da iskrena pomoč, katero nam je izkazoval francoski delegat grof de Chambrun, ne

France Treiber

bo mogla zmagati proti zedinjenim glasovom angleškega in italijanskega plebiscitnega komisarja. Plebiscitna komisija je bila torej nam sovražna v razmerju dva (ako vštejemo tudi jugoslovanskega delegata) proti trem (z avstrijskim delegatom). In na podlagi te politične aritmetike je plebiscit moral biti to, kar je tudi v istini pokazal dne 10. oktobra 1920.

Na južni obali Vrbskega jezera, malo nižje od Vrbe, leži knežev dvorec s prekrasnimi nasadi, ki se napajajo v modrih vodah Vrbskega jezera. Za njim se spenjajo grički do Logevasi, obljubeni z zavodnimi Slovenci. Avstrijska vlada ga je iz globoke hvalečnosti podarila enemu članu mednarodne plebiscitne komisije za službo, ki si jih je pridobil v dnevi plebiscita za koroško nemstvo. Ali mu vst kaj očita, kadar sliši izza logaveških brd odmeve slovenske pesmi?

Dr. Fran Sušnik:

Razžaljena nam duša

Kakor da je roj hudičev zbesnel in se razpršil po koroški zemlji: za vsakim oglom so prežali, po vseh stezah zalezovali.

»He, mamca! Dušo prodajte! Za pet 'il cu'rate! Pačili so se kakor opice in kakor papige popekali, da bi posnemali jezik, ki je pesem.

»Pet kil cukra — k prvič!

»Šest kil cukra — k prvič — drugi in —!

»Sedem kil cukra —!

Po belih cestah so drveli avtomobili. Nič drugega ni ostalo za njimi kakor smrad bencina in oblaki prahu.

»Atejt! Dušo prodajte! Za tri pakeljne tobaka.« Avtomobili so frčali, koder prej v letnem dni ni bilo nobenega.

»Dečva, dušo! Za židano adreo jo dajle!

To je bil sejm in pijan ples, da je bila vsa dežela kakor dekle pijano za plotom, od sle ji telo vse voljno, še se je hohotalo onemoglo in dremavo hihitalo. Okoli nje pa so stali in žrebali za njo.

Mimo so drveli avtomobili, vsak dan dvajset in petdesetkrat. Vozili so se Yankeeji in mistri s

Knezoškoof dr. Gregor Rožman

svojimi Misses, signoriji in signorine, gospodje in frajle. Za njimi kakor sence pustolovci in kriminalni tipi iz devetih dežel, z bokserji in revolverji.

Ali je bil plebiscit velika reklama prireditelj za koroška letovišča?

Ali je bil kakor žlahten šentjanževce za tiste, ki jih še vojna ni dovolj napojila?

Ho, lepo je bilo na Koroškem: vino za groš, ljubezen zastoj. Razbrzdani, prešeren krohot kakor v javni hiši pred polnočjo...

Pij, bajazzo!

Tako se je pred stoletji zakrohotal nemški valpet na onem knežjem polju pri Gospe Sveti in potisnil slovenskega kraljevskega kmeta s prestola Farza!

Koliko grošev mu je že dal?

Vedro vina?

Pij, bajazzo!

Ko črna noč je odel porogljivi krohot razbičano zemljo.

Po petih stoletjih so farzo ponovili. Znova so ga posadili na knežji prestol, našega kraljevskega kmela. Na glavo so mu dali krono iz klobas in žemelj, v desnico ogromen vrč piva — »Freibier« —, v levico dolgo, tolsto cigaro, v žepe letakov v domači »šprah«; ogrnili so ga z raztrganim škrlatom suverenosti, našega kraljevskega kmela.

Pij, bajazzo, »Freibier«!

Klanjali so se mu:

»Izberi si vojvodo po duši in sreči!

Režali so se mu v obraz, za hrbtom pa mu je čakal nemški valpet, da ga sune, prav kakor pred petimi stoletji.

Farsa!

Kakor črna noč je odel krohot razbičano zemljo.

O, da bi odgrnil ta črni plašč in videl v trud njih oči!

Ali je še misterij v njih?

Ali topa smrt?

Nemo, začudeno buljijo kakor preplašen otrok

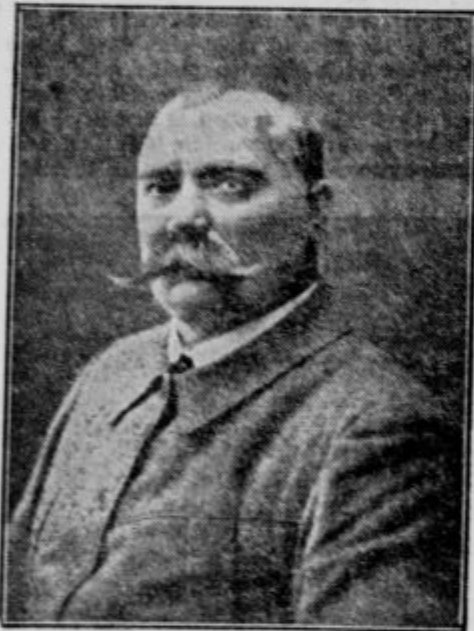
Avba iz Roža

Dr. Rožič Val:

Prosv. organizacija in njeno delo na Koroškem pred svetovno vojno

Matice

Prosvetna organizacija koroških Slovencev (v širšem pomenu besede) je pred svetovno vojno obstajala v treh mogočih, trdnih postojankah: v Slovenski koroški socijalni zvezi, v samostojni slovenski koroški »Zadružni zvezi« in v »Katoľ. političnem in gospodarskem društvu za Slovence na Koroškem«. To so bila tri kulturna žarišča, poprišča in torišča, v katerih se je neprenehoma oralo in sejalo, gojilo in negovalo slovensko življenje in bitje na Koroškem.

Franc Grafenauer

Vse tri imenovane organizacije: »Prosvetna zveza«, »Zadružna zveza« in »Gospodarsko-politično društvo« so imele svoj glavni sedež v Celovcu, odkoder so izhajale vse pobude in navodila, nasveti in direktive v posamezne manjše celice — v društva, v zadrage, v organizacije po celem slovenskem Koroškem.

Vasko nedeljo, vsak praznik in tudi ob delavnih dneh so se vršila mnogotera predavanja, igre, shodi in sestanki, v katerih so se resno obravnavala socialna, splošno kulturna, gospodarska in tudi politična vprašanja, ki so temeljila na in v potrebah slovenske koroškega duha.

Slov. kršč. soc. zveza je imela stalen kader izveščanih govornikov in predavateljev v Celovcu, ki so vsako nedeljo poslušali in poletni prostovoljno in neplačani pobudili kot belebe iz svoje celovške matice na prostrane livade pouka željnih poslušalcev. Prihajali in zadrževali ljudski prosvetni predavatelji so bili: magr. Podgor, dr. L. Ehrlich, urednik Smodej, tajnik Vajncert, dr. Jesenko, dr. Schaubach, dekan V. Limpl, dr. Rožman, dr. Arnež, dr. Rožič in drugi. Na deželi je bil tak vsak župnik in kaplan obenem tudi predavatelj-govornik in voditelj društva. Politični govorniki so bili v prvi vrsti: dr. Brej, poslanec Grafenauer, urednik Smodej, dr. Müller, dr. Obšak, urednik Ecker, pokojni Einspieler, dr. Schaubach, dr. Jesenko, knez Turk, da imenujem le nekatere, ker vseh ne morem naštevati.

Matice prosvetnih društev, t. j. Slov. kršč. soc. zveza je imela v svoji centrali organiziranih nad sedemdeset Slov. kat. izobraževalnih društev po vsej deželi. Ne bo odveč, ako ob 10letnici nesrečnega plebiscita pogledamo malo nazaj v deželo koroško Slovenijo in si razgledamo njene kulturne trdnjave pred 15 leti, t. j. pred svetovno vojno.

Celovec — kulturno središče koroških Slovencev

Naravno kulturno središče koroških Slovencev je bilo v Celovcu, kjer je imela svoj sedež Družba sv. Mohorja od leta 1852 naprej. Družba sv. Mohorja je imela pred vojno svoj poseben kulturni in nacijski pomen za koroške Slovence. Okrog nje

so se zbiralo vse, kar je bilo narodnega in zavednega naroda. Tu je našel vsakdo brez izjeme in razlike trdno zavetje, tolažbo, okrepila in bodrila. In to je trajalo skoro celih 70 let. — Kaj in koliko je storila Družba sv. Mohorja v tem času za obmejne Slovence, to tvori dolgo poglavje zase.

Poleg Družbe sv. Mohorja se je pozneje ustanovilo slovensko »Gospodarsko-politično društvo« v Celovcu, ki je vzelo v roke politične, gospodarske in narodne vaje koroških Slovencev.

Za »Gospodarskim in političnim društvom« se je potem l. 1908 ustanovila samostojna »Slov. kršč. soc. zveza« za Koroško s sedežem v Celovcu. »Prosvetna zveza« v Celovcu — tako bomo odselej kratko imenovali matice prosvetnih društev, t. j. »Slov. kršč. soc. zvezo« — je imela dobro organizirano centralo, ki je imela redne tedenske odbore seje. Imela je lasten lokal za seje in lastno trgovino in prodajalno za prosvetne društvene potrebe: knjige, tiskovine, papir, znake, devocijone in druge za društva in igre potrebne predmete. S trgovino je bila združena pisarna, katero je uspešno vodil poslovni tajnik g. Vajncert. Preden smo dosegli lastno prosvetno prodajalno, smo morali izvajati marsikateri hud boj z vlado in z obrtno oblastjo — t. j. celovskim magistratom. »Prosvetna zveza« je skrbela za predavatelje, je posredovala med članicami za živahno društveno delovanje: tako za igre, predavanja, izobraževalne tečaje, za knjižnice itd. »Prosvetna zveza« je imela, kot že omenjeno, koncem l. 1914 pod svojim okriljem organiziranih nad 70 društev.

Prosvetna društva po deželi

Slovenska izobraževalna društva so obstajala po sledečih krajih: Delavsko socijalno društvo v Prevaljah, v Celovcu, v Crni in Podlublju; delavsko mladeniško društvo »Zora« v Celovcu; delavsko slovensko izobraževalno društvo v Velikovecu z naslovom »Lipac, persko društvo »Kole« v St. Jakobu

Dr. Lambert Ehrlich

v Rožu, izobraževalno društvo »Trta« v Zitaravasi, »Zvezda« v Hodišah, »Kočna« v Svečah, »Trdnjava« v Grabštajnu, »Zorja« v Kazazah, »Bilka« v Bilčevu, »Danica« v St. Vidu v Podjuni, »Sloga« v Podravljah, »Pec« v Močici, »Edinost« v St. Tomažu pri Gospe Sveti, »Planina« v Selah, »Obire« na Obirskem.

Brez karakterističnih imen odnosno prilikov so bila slovenska izobraževalna društva še v naslednjih krajih: v Dobrivasi, Globasnici, v Šmihelu pri Pliberku, v Vogrčah, Vovbrah, v Škodjani, Zvabeku, v Grebinkem Kloštru, v Grobinkah, v

St. Petru na Vašinjah, na Rudi, v Kotljah, Guštanju, Libelčah, v St. Lipšu pri Zeneku, v Spod. Trušnjah, v Zelinjah pri Velikovecu, v Šmarjeti pri Velikovecu, v Tinjah, v Pliberku, v Zelezni kapli. Pevska društva so bila: v St. Jakobu v Rožu, v St. Janžu v Rožu, v Pliberku, Zelezni kapli, Prevaljah, Celovcu, Borovljah-Glinjah; pevski odsek je obstajal sploh pri vsakem društvu. Dalje so delovala izobraževalna društva v Rožu in na Zili, tako v Podlublju, v Slovenjplajbergu, v Šmarjeti v Rožu, v Borovljah-Glinjah, na Radišah, v Zreču pri Celovcu, Skofljah, Logavasi, Rožeku, na Bonci, v St. Lenartu pri sedmih studenih, v Bistrici na Zili, v Domačalah in Kostanjah in St. Juriju na Strmu.

Dr. Martin Ehrlich

Poleg izobraževalnih društev so bila v nekaterih krajih tudi telovadna (orlovska) društva Oreč, tako v St. Janžu v R., v Svečah, v Pliberku in Celovcu in telovadno društvo »Sokole« v Borovljah-Glinjah. Bilo je tudi nekaj tamburaških društev: »Bisernica« v Celovcu, tamburaško društvo na Brni in v Borovljah. V Kotmarivasi so imeli pevsko, tamburaško in izobraževalno društvo »Gorjanci«.

Tu naj pripomnim, da je telovadno društvo »Oreč« kakor tudi »Sokole« nemška koroška vlada dosledno sistematično preganjala in zatirala. Prepovedala je članom javno nositi uniformo.

Ustanovili smo tudi samostojno osrednje abstinentno društvo »Sveta vojska« za Koroško v Celovcu. Imelo je po deželi pet podružnic, tako v St. Janžu, v Svečah, v Kazazah, v Pliberku in v Globasnici. Ob izbruhu svetovne vojne so »Sveto vojsko« razpustili, člane preganjali, češ, da se za njo skriva tajna narodna organizacija. — Na večih krajih so bile tudi podružnice sv. Cirila in Metoda, tako v Kotmarivasi, v Borovljah, v Celovcu in drugod. Tudi »Slovenska Strana« je imela svoje podružnice v Celovcu, Pliberku, Velikovecu in drugod.

Iz teh površnih podatkov vidimo, da je bilo za prosvetno delo med koroškimi Slovenci dobro poskrbljeno, kajti vsak večji kraj je imel svoje zavetišče in zatočišče, kjer so se prirejale predavanja, igre in sploh izobraževalni-socijalni tečaji. Kakor belebe iz panja so se vsako nedeljo vsuli govorniki iz Celovca na deželo ter obleteli društva s svojimi poučnimi govori.

Gospodarska organizacija

Za strokovno narodno gospodarsko vprašanja in zadeve pa je obstajala »Zadružna zveza« za Koroško v Celovcu. Imela je čez 40 članic, t. j. hranilnic in posojilnic ter drugih gospodarskih organizacij po vsej Koroški. Sedeži koroških slovenskih gospodarskih zadrug (posojilnic in hranilnic) so bili: Zelezna kapla za Belo, Crna, Djekše, Galičja, Globasnica, Kazaze, Krčanje, Mežica, Prevalje, Sinčaves, Suha, Pliberk, Velikovec, Sp. Dravograd, Šmihel pri Pliberku, Vovbra, Tinje, Zelinje; dalje: Celovec (Hranil. in pos. društvo, Podružnica ljubljanske kred. banke, za delavce »Cebelica«) Bilčev, Bistrica na Zili, Borovlje, Glinje, Kostanje, Hočje, Kotmaravas, Loče, Podlublje, Podravlje, Ško-

fiče, St. Jakob v Rožu, Šmarjeta v R., Stebenj na Zili, Sv. Jurij na Zili, St. Janez v Rože, St. Tomaž pri Celovcu, St. Lenart pri 7 studenih, Zablince. Za vse te zadrage je prirejala Zadružna zveza zadružne poučne tečaje, katere je po večini vodil revizor g. L. Schöff. Govorniki so bili poleg g. Schöffa še iz Celovca in Ljubljane.

Poleg denarnih (kreditnih) zadrug so delovala še razna gospodarska društva. Tako je bila v Celovcu »Osrednja zadruga za vnovčenje živine in pospeševanje živinoreje« v Celovcu, »Gospodarska zadruga (za poljske pridelke in vsakovrstno blago)« v Sinčavesi, živinorejske zadrage v St. Janžu v R., v Libčah, v Tolstem vrhu, v Zitaravasi in v Zvabeku; dalje so bile Kmetijske zadrage (podružnice) v Radišah, v Strojni - St. Danijelu; mlekarska zadruga v St. Jakobu v R., čebelarске podružnice (društva) v Apačah, St. Peter na Vašinjah, Dobriavasi, v St. Janžu v R. — Konzumna društva v Stebnu na Zili, v Borovljah, Prevaljah in v Crni. V Crni je vrh tega obstajalo delavsko društvo »Vzajemnost«. V Borovljah je dobro uspevala slovenska puškarska zadruga. Na Blatu pri Pliberku so imeli svoje slovensko lovsko društvo, v Selah pa vzajemno zavarovalno društvo proti požarnim škodam. V Celovcu je dobro delovala tudi »Podružnica slov. plan. društva« s pokojnim prof. Stefanom Podbojem na čelu.

Ostale organizacije

Za šolska vprašanja in interese se je bilo ustanovilo »Slovensko šolsko društvo«, ki je imelo hude boje s celovško vlado. — Imelo je svoje podružnice po deželi.

Za duhovno prosveto, t. j. notranje duševno življenje so poleg cerkve skrbela še razne bratovščine: Družba sv. Mohorja s knjigami — čez 7000 članov, Marijine družbe, bratovščine III. reda, Sreča Jezusovega, sv. rožn. venca, Sv. Reš. Telesa, Zadruga ura, Sv. Uršule in Višarska mašna družba.

Za tedenski pouk in zabavo pa je skrbel koroški slovenski list »Mirc«, katerega je zadnja leta izbornou urejeval g. Smodej.

Naravno središče slovenskega narodno-kulturnega življenja je bilo v Celovcu v hotelu Trabesinger, kjer je poleg Družbe sv. Mohorja z lastno tiskarno in knjigovozništvom ter 5 hišami obstajalo še trideset različnih slovenskih organizacij: Katoľ. politično gospodarsko društvo, Slov. hran. in pos. društvo, Slov. kršč. soc. zveza, Šolsko društvo, Zveza slov. učiteljev, Slov. nar. čitalnica (za Družbo sv. Mohorja najstarejše društvo), Slov. delav. društvo, Slov. zgodovinsko dr., Slov. katehetsko dr., Slov. dr. »Učiteljski dom«, Slov. dr. »Dijaški dom«, Podporno dr. za slov. visokošolce na Koroškem, Ferijalno slov. visokošolsko dr. »Korolan«, Akademija slov. bogoslovcev v semenišču (literarno društvo), Slov. mlad. dr. »Zora«, Telovadno društvo »Oreč«, I. Kor. tamburaško dr. »Bisernica« in Podružnica ljubljanske kreditne banke v Celovcu. Osred. zadruga za vnovčenje živine in pospeševanje živinoreje; Puškarska zadruga (delniška družba) v Borovljah s sedežem v Celovcu; Abstinentno društvo »Sveta vojska« za Koroško v Celovcu, Slov. vinčenčijeva družba, Podružnice Koroške Straz, sv. Cirila in Metoda in Slov. plan. društva in Jugoslovanske strokovne zveze in podružn. Sol. društva. V Celovcu je bil dalje sedež: Podporno društvo slov. organizator na Koroškem, Slov. duhovno društvo »Sodalitas ss. Cordis Jesu« in kočno: Zveza slovenskih koroških županov.

Dragi čitatelj! Za vsa imenovana društva je bilo treba članov — delavcev — organizatorjev. Slovenske inteligence (posvetne) ni bilo mnogo. Kar jo je bilo v državni službi, ni smela sodelovati pri nobeni narodni stvari. Malo je bilo delavcev, a delo veliko, preveč, neizmerno preveč! Delali so kot prva četa-straža: slovenski duhovniki, potem malo število laikov v zasebnih službah. Težko so odbijali velik pritisk in naval germanizma na koroške Slovence pred vojno.

Kljub nesrečnemu izidu plebiscita pred 10. leti mirno trdim, da je slovenska inteligenca, ki je v težavnih obupnih razmerah delovala pred vojno na Koroškem, častno, vztrajno, neomajno in zgledno vršila svojo narodno in prosvetno dolžnost.

Hvala in priznanje vsem!

Ob 11. obletnici plebiscita pa prikažem sedanje kulturno stanje koroških Slovencev. Vi, Gorazdovi in Hotimirovi tihi junaki in trpni — pa vztrajajte — mi smo v duhu molitve in ljubezni vedno v vam!

POZOR!

Naši pridelki in žetve niso dovolj dobre. ZADRUŽNA POSLOVALNICA v Mariboru priporoča kmetovalcem v dosegu dobrih, visokih in kakovostnih pridelkov uporabo umetnih gnojil:

Apnenega dušika in Nitrofoskala — Ruše.

Sedaj pred jesensko setvijo naj ne zamudi nobeden kmetovalec svoje sive iskanje za setev pšenice, gnojiti z Nitrofoskalom — Ruše, travnike dušno pokrpati in gnojiti z apnenim dušikom, ki vsebuje razen dušika tudi apno, ki ga sikoraj vsaka zemlja potrebuje.

Vinogradniki!

Izvršite sedaj v jeseni jesensko kop in gnojite vinograde s specialnim Nitrofoskalom — Ruše za vinograde, ki vsebuje dušik, fosforno kislino in kalcij v razmerju 10:10:1. — Navodila o načinu uporabe, o potrebnih količinah, o certifikatih, dokazljivih uspehih in cenah dale.

Zadružna poslovalnica v Mariboru.

Kmetovalci, izvršite navedeno čim prej, ker je setev ozimnih žit na pregu!

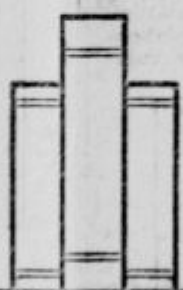
Sigurno zdravilo za lase!

Za smiselno uporabo navedenega imamo dve reklame in nativne, poleg tega je dobil letos na razstavi v Parizu prvo in najpomembnejšo Grand Prix z zlato medaljo. To je pomada »MICHEL« zdravilo za lase, ki ustavi izpadanje in siljenje las, odpravi prhljaj, srbenje, krastice in lišaje. Povrne in goji nove rase naravnih las, zdravi lase tivo in, Zerm.

Prodaja po posvetitvi na vse trgovine Depot za Jugoslavijo »MICHEL« Lomagnia ul. L. Boudard. Prodaja Engleška trgovina, Kaser Mikalova 23. Tel. 2546 in lekarna Dalmat Kaser Mikalova 1. Boudard.

Dose najlajša 125 —, 250 —, 500 — in 200 — Dose so pripravljene, ko-liloz je volja, kraljevo je zdravilo, kakor lase leto obilno lase tivo in Zerm. Lase uporabite čisto na lase 200 — a ga silite na se hi popravljene zadovoljila, dobili v depozitu leto količino zdravila. Politično na Vaše stranke. Kmetovalec se uporablja so v našem javnem tiskaru.

SALDA-KONTE
STRACE - JOURNALE
SOLSKKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIZICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH
KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE
PREJ

K. T. D.
V LJUBLJANI
ZOPITARJEVA ULICA 6
IL NADSTROPJE

Pozor gozdarji in trgovci!

Nabavite si prvovrsten izdelek sekir in planak, katere potiljam po poti. — Cene nizke. — Za vsak komad prevzamem garancijo. Trgovcem dajem popust. MATEVZ KRMELJ, Log, pošta škofja Loka

Varujte mičnost Vašega smehljaja!

Celo manje lepi obraz deluje mikavno, ako pokazujejo smeječe ustnice bele-bliščeče zobe. Koliko skrbnosti in negovanja pa zahteva takšna lepota! — Erasmic Savon Dentifrice da smehljaju poseben mik. Dobrodišča pena ohranjuje Vaše zobe bele in sveža usta. Rabite jo redno. Tako je ugodna v uporabi...

ERASMIC SAVON DENTIFRICE

880 103-078

Opozorjamo na 'Mali oglasnik'

v našem dnevniku. — Poslužujte se ga ob vsaki priliki!

Kronanje novega abesinskega cesarja se bo vršilo dne 2. novembra v Adis Abebi, glavnem mestu Abesinije. Novi cesar Ras Tafari je bil še za življenja pokojne abesinske cesarice Judite leta 1928. proglašen za njenega naslednika. Na sliki vidimo cesarja Ras Tafarija in njegovo soprogo Mānān z obema otrokoma.

Bikoborbe v Ameriki

Od maja do oktobra je čas ameriških bikoborb. Najprej se začne v Fort Worth (Teksas), nato pa gre njihov »val« proti severu in v jeseni doseže že vzhodno obalo. Mesta in kraji, bodisi majhni ali veliki, so prav ponosni na to, če se tam vrši bikoborba. Pozno dopoldne se navadno začne bikoborba ali kakor jo Američani imenujejo »rodeo«.

Prostori v areni so nabito polni, na tisoče vstopnic se proda ob taki priliki, zakaj Američan ljubi svoj »rodeo«, kakor Španec svoje bikoborbe. Tudi v Ameriki so bikoborbe rodna igra, kar gre precej na rovaš španske tradicije. Tudi cowboy je narodni junak. Njegovi oboževalci, ki natančno vodijo bilanco o njegovih uspehih, se pripeljejo iz krajev, ki so oddaljeni po več dni, samo da vidijo svojega ljubljence in da pripomorejo k njegovi zmagi, če tudi samo z vpitjem in ploskanjem. Rodeo ni noben cirkus ali kaka razstava. Boj za naslov mojstra in za darila je. Udele-

Scrl maharadža sir Hari Singh Bahadur Indar Mahindar Sipar-i-Sultanat, maharadža v Jamu in Kašmirju, eden najbogatejših indijskih knezov — njegovi letni dohodki znašajo okrog 400 milj. Din — potuje te dni po Evropi. 35 letni maharadža je dolgo časa študiral v Evropi. Svoj prestol je zasedel leta 1925.

kencev ne zbornajo skupaj manažerji in jih tudi nihče ne podpira z denarjem, ampak nosijo na lastnih ramah ves riziko prireditve. Po poklicu so cowboji. Navadno zasluži takle cowboji, če ima glavo na pravem mestu, po 35 dolarjev, torej toliko kakor precej dobra tipkarica. Imajo pa tudi težavno delo. Spremljati transporte živine, loviti bika, zasledovati divje črede in podobno.

Občinstvo je že zbrano v areni, navadno je na mestih že uro pred pričetkom. Trompete zabučijo, znak za otvoritev. Najprej so razne borbe za »svetovno prvenstvo«. Jahanje divjih konj in druge ameriške senzacije. Potem pride na vrsto fantastično jahanje, najprej moških, nato pa tudi žensk. To je jahanje na konjih brez vsake opreme, brez sedel in ostrog. Potem so na vrsti še razne druge točke, ki so le uvod k glavni senzaciji: bikoborbam.

V areni nastopi popoln mir: toliko pričakovani trenutek je tukaj. Ameriški bik, ki je določen za te borbe, je križanec indijskega belega bika in ameriškega bika, ki živi v pokrajini Teksas. Je srednje velik, rumene ali pa tudi bele barve in silno nemiren in nervozen. Poleg tega je precej uren in tudi skače zelo visoko. Za bikoborbo izberejo seveda najboljše eksemplare. Ameriška bikoborba je v gotovem smislu nevarnejša kakor pa španska. Zakaj tu ne gre za to, da bika ubijejo, ampak da ga napravijo neškodljivega. Borec, ki se bori z bikom, je navezan samo na moč svojih dveh rok in ravno v tem leži velika nevarnost.

Nenadoma počti strel, lesena kletka se odpre in po areni zdivja bik z dvignjeno glavico. Po pravilih mora bik najprej preteči do-

ločeno progo, preden se mu približa borec. Prvi borec prijezdi v areno in se skuša približati biku od leve strani. Na desni strani bika pa se suče drugi jezdec, tako zvani »hazer«, ki nima druge naloge, kakor da biku onemogoči beg iz arene in da ga naganja k borcu. V ugodnem trenutku skoči ta s sedla, zgrabi bika za rogove in ga prisili, da se postavi po koncu. Ne sme se ga pa pri tem dotakniti s telesom, ampak samo z rokami in se mora torej zanesti le na moč svojih rok. Ko se mu je tako posrečilo bika spraviti po koncu, dvigne roko. Sodnik pogleda na uro in da znamenje. Sedaj se šele začne pravi boj. Borec mora sedaj vreči bika na tla in ga spraviti na hrbet. Šampion v tej stroki je porabil za to le 21 sekund in pol.

Desetkrat se ponovi ta boj, vedno z drugim bikom. Navdušenje množice narašča od boja do boja in se proti koncu izpremeni v pravo ekstazo. Končno zadone zopet trobente. Boja je konec. Program pa s tem še ni izčrpan. Sledi druga vrsta bikoborbe, nič manj nevarna. Je to ježa na bika, ki pa ni opremljen z nikakim sedlom, le okoli vratu ima neke vrste komat. Jezdec mora imeti eno roko prosto in ne sme stiskati bika z nogami. Pogled na te vrste jahanja kljub nevarnosti sili na smeh, kajti bik premetava jezdec na svojem hrbtu po mili volji in ta mora gledati, da obdrži ravnotežje. S tem je navadno program končan.

Kakor vidimo iz tega opisa, so ameriške bikoborbe mnogo manj divjeja značaja kakor pa španske. Pri španskih bikoborbah gre ljudem le za to, da vidijo kri, pa naj bo to kri bika ali ponesrečenega torearja, dočim so ameriške bikoborbe bolj sportnega značaja. Tu se bori bik in človek z orožjem, ki ga jima je dala narava, pri španskih bikoborbah pa ima človek večjo prednost, ker ima orožje, pa naj si bo to sulica ali pa meč.

Preganjanje kristjanov na Kitajskem

Na tri provincije osrednje Kitajske (Kiangsi, Hozan, Hupeh) so se sedaj spravile komunistične tolpe, ki vprižarjajo prave racije in seveda tudi katoličanom ne prizanašajo. Samo v mestu Sangša so jim uropali 60.000 mehiških dolarjev. V Hankau je apostolski vikar, msgr. Massi iz francišanskega reda, odredil javne molitve za odvrnitev nove komunistične invazije. Iz provincije Anhvaj poročajo, da so komunisti v nekaterih slučajih ljudi, ki niso hoteli sprejeti komunističnih idej, vlekli v mestno klavnico in jim tam odsekali roke in noge. Na čelu neke tolpe je žena, ki je bila svoj čas vzgojena pri katoliških redovnicah. Na meji provincije Honan so skušali komunisti prisiliti kitajskega patra Li, da bi v znamenje čiščenja Ljeningovih idej pokleknil. Ko tega ni hotel storiti, so toliko časa tolkli po njem, da je bilo njegovo telo ena sama rana. V provinciji Kiangsi so morali francoski in ameriški lazaristi zapustiti svoje misijonske postaje. Kitajskim duhovnikom poverjeni misijon v Nančangu je 12.000 banditov oplenilo in vsa misijonska poslopja porušilo. V Honanu so tri pasijoniste popolnoma izropali. Po mnogih krajih so rdeče čete zasedle deželne ceste, tako da je vsaka zveza z mesti nemogoča.

Kljub tem preganjanjem pa krščanstvo na Kitajskem vedno bolj prodira. Večinoma so številke spreobrnjenj manjše kakor pred enim letom. Kjer pa je le nekoliko miru, celo rastejo. Ameriški jezuitje bodo januarja meseca v Sanghaju otvorili novo gimnazijo. V Hongkongu zidajo veliko bogoslovno in žensko Kitajsko. Največja težkoča za kitajske misijone ostane brezboštvo vlade. Vlada pobija vsako vero, prepoveduje vse procesije, bodisi neganske ali krščanske, sploh vsako zunanjo versko prireditve. V takih okoliščinah je misijonsko delo seveda silno težavno.

Kurenčkova Neška ma tud beseda

Nak, kej tacga m pa še ni naprej pršlu. Še dons, ke je že en teden meniu ud tega škandala, me spreleti rdečica in usa se tresem ud same jeze, ke se spounem nazaj in pugledam moja ta nova židana ubleka.

Cakte, um povedala, kuku se je tu zgudl.

Una srada sma mele spet zguvarjena ena seja ud kufekranclna. Jest, ket tajnica

ud te kufekorporacije sm našgala moja moža, de m je kupu za take prložnost židana ubleka čist pu moj gust. Mejčken bi na plau uleče, udsopdi je pa usa iz rmenkastem špičkam in franžcam napucana. Res prou šik je, tu more usak prznat. Pol sm s pestila pa še glava trajen skuštrat. Je res, tku sem se fajn zrihtala, de m je še moj mož reku, ke me je zagledu: »koštrundek«, ke m punavad nkol drgač na reče, kolr »afna pošrekanac«.

Ke sm se tku zrihtana u špegu pugledala, m je začeu srce ud samga vesela puskakvat. Tku se m je dobr zdel, ke sm vedla, da uja na sej use nusove vihale in se giftale, da uja kar plave, ket bosenske češple na plac. Sej veste, kašne sa ženske. Sama fousarija jih škp drži. Pa židane štumfe in lakaste čevlečke sm s tud kepila. Predn sm šla ud duma, sm se pa še mal napudrala, ubrve sm, žnoble na rdeč pufarbala in nazadn sm se še usa iz kulinska voda našpricala. Taka sm bla, de sm mogla usakmu impunirat.

Ke pridem tku skus Zvezda ke u Selenburgova ulca, sm pa ket nalaš zagledala Gustlna, le je iz enmu guvuru. Kolr me je zagledu, mu je »sipa« in ni dau nubene štime več ud sebe, sam zjou me je ket tele nova urata. Soja nafa je mogu pa prec iz šnajtihtnam zamašet, tku sa se mu pu men sline cedile.

Seveda ga nism jest nē pugledala. Kolr de b ga na puzuala, tku sm zašumela mem nega in gledala u tiste ausloge od kavarne, ke maja notr štedente razstavlene.

A t sm na prtku tist mument ud nunske cerkve

Ravnatelj: »No, ali imamo že kaj občinstva?«
Režiser: »Občinstva! Lahko s strojno puško streljate v dvorano, pa ne boste nikogar zadeli!«

Mati se je vrnila s sprehoda ter prijala Janka za ušesa: »Hej, fant, zakaj pa mi nisi povedal, da si bil včeraj kaznovan v šoli?«
Janko: »Gospod učitelj nam je dal nalogo, da naj vsakdo napravi spisok o lenobi. No, in ker sem jaz prinesel učitelju nepopisan papir, sem jih dobil.«

Igrali so nogomet in žoga je odletela daleč, tako da je niso mogli najti. Naslednji dan jo je prinesel fantič v klub. »Pojd sem,« ga je poklical golman, »dam ti zanj, kolikor si ti moral dati.«
Fant se je umaknil za korak ter dejal: »Ne, hvala lepa, jaz sem dal Felbarjevemu fantu, ki jo je našel, eno okoli ušes.«

»Kaj pa je dejal ta inozemec, ko je dobil račun?«
»Ja, — to, kar hoče povedati, išče prav sedaj v svojem besednjaku.«

Nov hotelski sluga. Hotelir: »Vi pa dolgo časa rabite za snaženje čevljev.«
Sluga: »Ja, vedo gospod, ko pa niso vsi čevlji črni. So pa tudi taki vmes, ki so rjavi ali beli in za take rabim več časa, preden jih počrnim.«

Zvagen je imel revmatizem in ker ga domači zdravnik ni mogel ozdraviti, je šel nekega dne v mesto, da se tam da elektrizira. Čez nekaj dni ga je domači padar vprašal, kako je. »Prav nič več me ne trga in lahko bi bil vesel, toda zdaj pa nikoli ne vem, kakšno vreme bomo imeli drugi dan, vidite in to je zlo.«

»sm en avtomobil in čufa pu tisteh lužah, ke jih iz tista mestna mašina hitr nardeja, če uneh ta praveh luž ud dežja zmanka, de se pusešeja.

Sam »švrke« je naredl, pa sm bla naenkat taka, de b se kamen zjoku nad mana. Moja glava, pa pumislite, še trajno skuštrana, ksilht in ta židana ubleka use je blu naenkat sam en kp blata. Še ustanki tistih par kjo, ke jih mama, hvala Bogu, še u blani, sa se me držal pu ublek. Pa ne samu pu glau, tud pu ksilht in pu mojih krauzličkeh sa se držal.

Pu pravic rečen: jest se sama seb čudm, de me ni tekat pr tist prič boži žlak zadeu ud straha, pa tud ud sramote, ke me je Gustl tako vidu. In pa še tist štedenti u auslok sa se m vn režal ket pečene mačke. Ja, tu je blu za hin bt.

Jest sama na vem, kuku sm tekat dam pršla. De b šla h sej, tu še za mislt ni blu. Kene, jest sm se tla puštrekat in une mal podražet, de b m ble use odbornice fous, naenkat pa taka katastrofa. Jest se le bujim, de b ta reč na pršla u časupise, ke tist žurnalisti, al kaku s jm prau, pousoč ukul štefnaja in u usaka reč soj nus utakneja, nazadn pa še iz mrgulinea elefanta nardeja.

Moj mož ud te nesreče še prou nē na ve. Jest sm ta židana ubleka kar hitr u kostn zmašila, se lepu umila in pukaplala, pol sm se pa nardila, kolr de b se nē na zgudl. Še nalagala sm se mu, kua use sma pr sej sklenile. Kuku uma energičn nastupile zavle tisteh prilmaneh cigaret, ke sa jih začel zdej vn dajat in de uma pugervale sam ta puštepene. Scer sa use škp za ena figa, ampak ta štepane vnder še na smrdeja tku nagraužen, ket ta pulimane.

Ce na uma dusegle tu, kar uma pugervale, uma pa naredle generalu štrajk in pa u znak prutesta uma pu cel Jugoslavi use ženske celeh pet menut moučale.

Tu more pomagat, če nubena druga žanba na pumaga. De nam pa na u pretečku celeh pet menut držat jezika za zubmi, sma se pa tku zmene, de uma moučale ud ene pu noč naprej, de u pet menut čez ena. Ta ura sma pa tud zatu udučile, de uma lohka soje može, ki uja iz kavarn in iz bara naekasn dam prštorklal, lahko use glih prou pušten ufluhtale, posebn, ke uma mele soje jezike zavle petmenutnga moučanja pušten spužite.

De b le moj mož preh ud moje katastrofe u časupiseh na brau, pa u šlu use pu sreč. K. N.

Neka dama, znana zbirateljica podpisov odličnih osebnosti, je nekega dne pisala Lisztu, naj ji pismeno odgovori, če bo zvečer igral v njenem stanovanju. Povabila bo ugledno družbo.

Odgovor se je glasil:

»Igral bom za tri tisoč mark.«

Na to ni dobil nobenega odgovora. Ko je bil anogo pozneje v neki družbi, je romal iz rok v roke tudi album s podpisi, v katerem je bilo tudi njegovo pismo. V družbi je bila namreč tudi ona dama, ki se je hotela postaviti kot uspešna zbirateljica podpisov. Liszt se je nasmešnil:

»Milostiva gospa, vam je bilo torej do mega podpisa? Če bi mi to napisali, bi vam ga brez obotavljanja poslal. To pismo pa ni pravo, napisal ga je namreč moj sluga...«

Kovač: Pri kvartanju en dan zgubim, en dan pa dobim.

Bonač: Potem pa igraj samo vsak drugi dan

»Le pridi ven, če si upaš, strahopetnež!«

Visok uradnik je prišel nadzorovat kaznilnico v nekem manjšem mestu. Ko je stopil iz avtomobila, je rekel šoferju: »Pozneje lahko zopet pride po me.«

»Prav rad,« odvrne šofer, »samo povejte mi, kako dolgo boste sedeli?«

»Da, moj motorni čoln napravi dvajset vozlov na uro,« je dejal čolnar, ko je vozil izletnike preko morske gladine. Neka gospodična se oglasi: »Povejte no, kdo pa potem vse te vozle razvozlja?«

»Ker je sedaj konec poletja, bi rad vrnil izposojeno vrtno orodje.«

Hasse Zetterstroem:

Kaznovana hudobija

»Ali si poznal Henrika Buergla?«
»Nekoliko. Pa nisva veliko občevala. Bil mi je nekam preveč surov v svojih šalah. Kje pa je sedaj?«
»Proč. Že več let.«
»Pobegnil?«

»Ah, ne. Njegove razmere so bile pravzaprav čisto solidne. Ušel je pravzaprav iz strahu.«

»Da se je Buergel tudi kdaj česa bal? Kaj ga je pa tako prestrašilo?«

»Mali Sandmann, pisarniški tajnik mu je napravil tak strah. Stvar je komična, fantastična, pa tudi grozna, če tako hočeš. Dogodek je dokaz, da preko neke določene točke ne smeš, če se že šališ s svojimi prijatelji.«

»Sandmann — tega poznam. Majhen, suljast možiček, ki je skromen in najrajši molči. Ta, da je Buergla ugnal?«

»Da, ta ga je, ker je brihtnejši. To je bilo takole: Buergel in Sandmann sta tedaj stanovala v Knattermüende-u, nastanila sta se v Grand-Hotelu. Tam je Buergel uganjal svoje komedije, da so se ga bali gostje in služabništvo vsehprek. Nikoli nisi bil varen, če je bil on doma. Seveda je imel prijatelje, ki so se ponoči zbirali pri njem. Pred spalnico je imel balkon, ki je gledal doli na trg. Cesto je zvečer sedel na balkonu in pil s kakšnim prijateljem whisky. Nekega večera so odličnjaki Knattermuenda promenirali doli po trgu prav pod Buerglovim balkonom doli k mestnemu parku. Nič hudega niso slutili. Pa so naenkrat vsi skupaj poskočili in nekaj dam se je onesvestilo. Strašna detonacija, ali vsaj silen pok, strel, se je razlegel sredi med njimi. Prvi hip je vsakdo mislil na kak atentat in neko staro damo so morali odpeljati z rešilnim vozom, ker je dobila živčni napad. Vse to je napravil nesrečni Buergel, ki je spustil s balkona doli staro električno žarnico, ki je spodaj eksplodirala. Saj veš, kako to počti, če z viška prileti na kamen.«

Take je uganjal Buergel. Delal je tako dobro, da nihče ni sumil njega.

Končno so ga le vrgli iz hotela. To pa iz čisto drugačnih razlogov, kakor bi si človek, ki ga pozna, mislil. Nekega večera, ko je imel zopet obiske, je pozvonil hišniku in ga prosil, naj mu pošlje fanta od lifta gori. Ta je prišel

In je moral potem Buerglu pomagati zriniti veliko stensko omaro za obleko n. sredo salona. Potem je omaro odprl, dal fantu pet mark in ga pregovoril, da je stopil v skrinjo in se dal vanjo s ključem zapreti. Potem je prinesel Buergel ogromno steklenico Eau de Cologne in zlij nje vsebino okrog in po omari.

»Tako«, je dejal. »Sedaj bomo uprizorili majhen autodate, da bomo boljše volje.«

To rekši, je prižgal kolinjsko vodo in v hipu so objeli omaro visoki zublji plamenov.

Celo Buergelovi prijatelji so se prestrašili. Skočili so pokonci, da bi pogasili ogenj. Eni so tekli po vodo, drugi so iskali plašče in cunj, da bi gasili, medtem pa je Buergel čisto mirno sedel na svojem stolu in pil grog.

»Kaj se pa vendar trudite? Le počasi in lepo mirno! Jaz vem čisto natančno, koliko časa ta stvar gori. Bom že pogasil, kadar bo treba. Sedite in uživajte!«

Ko so pogasili, so odprli fantu, ki je dobil denar in koj nato vse izklepetal hišniku.

Potem je dobil Buergel vljudno prošnjo črno na belem, naj se seli. Pa ni koj šel. Se eno je prej ugrnil in druga je pa povzročila njegov beg iz dežele. Tedaj je Sandmann stopil na torišče.

To mi je Sandmann sam pravil. On in Buergel sta se sešla nekoč koncem nekega dneja in Sandmannu je bil Buergel kar všeč. Rekel je, da mu imponira njegova robustna osebnost v vsej svoji brezobzirnosti. Se na misel mu ni prišlo, da bi se bil Buergla kaj bal. Nasprotno, prav rad ga je spremil zvečer domov.

Bilo je že sivo jutro, ko sta šla domov doli ob luki. Ceste so bile vse prazne in zapuščene, posamezni krokarji so plašno hiteli po zakotnih ulicah domov spat. V luki je bilo vse tiho in mirno. Gospoda sta se ustavila neke na nekem križišču, kjer je bila cesta radi kanaliziranja preruvana in prekopana. Na okrog so ležale ogromne cevi za kanal.

Buergel si je vtaknil v usta cigaro in pogledal cevi.

»Takale cev je ravno tako velika, Sandmann, da bi ti lahko vanjo zlezel. Toda jaz nikakor ne verjamem, da si upaš zlesti skozi. Tako tenek pa zopet nisi.«

»Ce bi hotel, bi že prišel skozi.«

»Stavim kar hočeš, da ne zlezeš. Preširoka ramena imaš.«

»Kaj to, saj sem star telovadeč.«

»Stavim za celo večerjo, na katero lahko povabiš kolikor hočeš ljudi, da ne zlezeš skozi.«

Sandmann je stavo sprejel. Pozneje je trdil, da je treba ta dogodek razumeti v logični zvezi z občutjem zgodnjega jutra po dostojno prekopani noči.

Odložil je torej klobuk in posrečilo se mu je, da je zlezel v cev, ki je bila nekaj daljša od njega.

Ko je bil že ves v cevi, je začutil, da se cev polagoma na enem koncu dviguje. Končno se je cev popolnoma postavila pokonci. Sandmann ni mogel niti z mezinem migniti, da bi vse to preprečil. Vedel je, da je atletični Buergel zmogel to umetnino s svojimi strašnimi mišicami.

Sandmann je stal v cevi in se ni mogel

geniti. Kakor iz daljave je še čul Buergelov posmeh:

»Lahko noč, Sandmannček! Če bom enkrat ugotovil, da se mi je zamašila vodovodna cev, bom vedel, da si ti notri.«

Okrog Sandmanna je bilo vse mirno in tiho. Toda njegovi možgani so delovali in se sukali okrog problema, kako priti iz te dobesedne zagate ven. Če bi se kaj pomajal, se lahko zgodi, da bi padel in zdrknil — bu! — v morje. Ne, rajši tiho in mirno. In potem mu je prišlo, da bi zaspal. Bil je že čisto utrujen.

Ni vedel, koliko časa je bil v cevi. Zdelo se mu je, da je tičal v njej več ur. Potem so mu doneli na uho razni prasčki, žvižgi in ropoti, ki so naznanjali, da se misli mesto sčasa zbuditi. Vozovi so se peljali mimo, avtomobili so trobili, ljudje govorili. Ves orkester mesta je začel s svojim novim programom za tisti dan.

Naenkrat je začul čisto blizu dva glasova.

»Grom in strela, kdo je postavil cev pokonci?«

»Primi, Jansen, položiva jo nazaj.«

Sandmann je zgubil tla pod nogami in začutil, da pada. Medtem je klical:

»Pazite, pazite!«

Cev je padla z zamolklim — bum! — na tla, da je Sandmannu skoro slabo prišlo in glas zunaj je rekel:

»Nekdo je notri. Hooo-ruk!«

Dve krepki peči sta ga zgrabili za ovrtnik in ga potegnili na svetlo.

Sandmann je sedel na cesti. Ni se mogel dvigniti. Njegov rešitelj je pa zapalil mornarsko lulo in rekel:

»Ne, da bi me to kaj brigalo, toda zakaj si pa greste izbrat za prenočišče ravno mestno vodovodno cev in zakaj mislite, da morate stoji spati? Ali je to kaka nova moda?«

»Prvič in zadnjič sem se poslužil take mode. Lepa vama hvala in adijo.« Vstal je, še enkrat pogledal cev in šel. Pa mu je nekaj v glavo padlo.

»Oprostite«, je dejal. »Toda storita mi majhno uslugo. Postavita cev nazaj, kakor je bila. Mislim, da je vseeno, ali taka cev stoji ali pa leži, danes je gotovo še ne boste rabili!«

»Kar se naju tiče, naj stoji cel mesec. Če vam to zabavo dela, pa dvigniva, Jansen. Hooruk!«

Potem je Jansen, ko je cev stala, izvlekel listnico in dal svojima rešiteljema pet mark. Rešitelja sta se zahvalila in eden je rekel:

»Ob kateri uri pa pride gospod zvečer zopet semkaj prenočevat? Bova prišla pomagat, da bo mogel zopet notri!«

Sandmann je šel svojo pot naprej, najel na oglu avto in se peljal domov spat.

Henrik Buergel je šel po svojem dejanju naravnost nazaj v hotel spat. Bil je strašno dobre volje in pritejano se je smejal vso pot. Sandmann v kanalski cevi — moj Bog, prijatelji bodo pokali od smeha!

V hotel prišel je zapazil, da stoji pred vsakimi vrati par čevljev, tupatam še dva para. Brž mu je prišlo na misel, da bi čevlje gostom zamenjal. Toda opazil je tudi, da tiče ključ v vseh vratih zunaj.

No, pa je lepo zaklenil vsa vrata in pobasal vse ključ v žep, šel v svojo sobo in vrgel ključ v košaro za papir. Za trebuh se držeč od smeha se je razpravljaj in kmalu zaspal. Zbudil ga je vrišč, kakršnega povzroči najmanj dvajset ljudi, ki so jih zaklenili v sobe, da ne morejo ven. Čul je vsehprek zvoniti hišniku pa nervozne korake kotelskega osebja po hodni-

Verno ogledalo Vašega gospodinstva

je Vaše perilo. Njegova duhteča belina bo Vaš ponos, dolgotrajna uporabnost Vaša korist. Dosegli boste oboje s pravi terpeninovim milom

kih. Skočil je iz postelje, ogrnil plašč in tekkel po hodniku. Šel je do vrat in vpil:

»Prosim vas, kolnite glasneje! Še bolj! Še! Številka sedemnajst je daleko bolj jezna kakor vi. Dama iz sobe enajst hoče takoj z vlakom dalje, ta je najbolj glasna. Tako je dobro! Samo ne postanite hripavi! Ključavničar bo do večera gotovo še tu. Zakaj pa je številka štiri najst tako tiho? Ah, škoda, soba ni zasedena, škoda!«

Na neki mizi je dobil zvonec, letal z njim po koridorju, zvonil kar je mogel in vpil:

»Odhod vseh vlakov! Odhodi!«

Henrik Buergel je kakor kafa izginil v drugi hotel in ko je tam dobil časopis v roke, se je spomnil na Sandmanna. Kaj, če bi po zajtrku stopil k njemu na dom in ga vprašal po zdravju? Rajši ne, nemara je Sandmann slabe volje.

Po zajtrku je šel Buergel po mestu na izprehod.

Ko je prišel v luko, ja zagledal nekaj takega, da se mu je prvič v življenju skrčilo srce od groze. Njemu, Buerglu.

Cev je stala namreč tam, kamor jo je bil davi postavil. Potem je moral biti Sandmann še vedno notri. Buerglu je srce strašno bilo. Skočil je k cevi, potkal ob njo in zavpil:

»Sandmann, ali si še notri? Sandmann! Sandmann!«

Pa ni dobil odgovora.

Napravil je korak nazaj, pogledal plašno okrog sebe in grozna misel se mu je porodila v glavi:

Sandmann je mrtev! Mrtev stoji v cevi! Nihče ni potem videl Buergla, nihče vedel, kaj je z njim. Drl je v svoj hotel, uredil kopyče in ne da bi s kom izpregovoril še kako besedo, izginil čez mejo. Odljel ga nihče še ni videl. Baje je sedaj v Parizu.«

»Ampak Sandmann je peklenško imenitno napravil, da je dal cev nazaj postaviti!«

»Krasno. In psihološki povsem pravilno. Buergel je dobil kazen, kakršne mu je bilo treba. Salo razumeš, toda hudobija pa zasluži kazen.«

Double modni kamgarni šervoj
za fine obleke in suknje
Velika izbira, ugodne cene
R. MIKLAVIC „Pri Sklopu“
Ljubljana
Lingarijeva ulica - Medar-
ska ulica - Pred Skolijo

Manufakturna trgovina
FRANJO MAJER
Maribor, Glavni trg 9

nudi moderno blago za damske plašče, kostume itd. Anglesko in dobro češko suknjo, kamgarni za obleke itd. po solidnih cenah.

Orožje

municijo in lovske potrebščine Vam nudi v največji izbiri in po najnižjih cenah:

Fr. Ševčik,
Ljubljana, Židovska ulica štev. 8.

Belgijske dvocevne puške od Din 900 naprej.
Belgijske Hamerles dvocevne puške od Din 1400 naprej.
Flobert puške, 6 mm, risane, od Din 250 naprej.
Automatske pištole, kal. 6-35, od Din 250 naprej.
Lovske stročnice, 100 kom., od Din 45 naprej.
Patrone, 6-35, 100 komadov, od Din 80 naprej.
Em-Ge alarm pištole, od Din 50 naprej.

Puške: »Bayard«, »Darne«, F. N. Brovning, Borovelske, Sublske, Lovske patrone »Tigra« z nemškimi Troisdorfer smodnikom, kakor vse drugo orožje za šport in obrambo po najnižjih cenah. Za cenik 1930 poslati 6 Din v poštinih znamkah.

Trgovcem najnižje en-gross cene.

AKO RABITE TISKOVINE
ILUSTRACIJE, KATALOGE ALI
PROSPEKTE I.T.D., TODA SE
NE MORETE ODLOČITI, V KAK-
ŠNI TEHNIKI NAJ SE IZDELAJO,
BLAGOVOLITE SE OBRNITI
VEDNO NA NAŠE PODJETJE. - V
VSEH TEH VPRAŠANJIH VAM JE
DRAGE VOLJE NA RAZPOLAGO

JUGOSLOVANSKA TISKARNA

BRZOJAVKE, JUGOTISKARNA LJUBLJANA
UMETNIŠKI GRAFIČNI ZAVOD,
V KATEREM SO ZASTOPANE VSE
MODERNE GRAFIČNE PANOGE
VSA GRAFIČNA DELA SE IZVRŠU-
JEJO LEPO, SOLIDNO IN TOČNO
PO ZMERNIH CENAH. - PRORA-
ČUNI IN PONUDBE NA ZAHTEVO

OFFSET-TISK • NAMENOTISK
KNJIOTISK • UMETNIŠKI TISK
ČRKOLIVNICA • KNJ.GOVEZNIKA

Velour modni šervoj, rips, pliš
za damske plašče
Velika izbira, ugodne cene
R. MIKLAVIC „Pri Sklopu“
Ljubljana
Lingarijeva ulica - Medar-
ska ulica - Pred Skolijo

Posestvo v Banji Luki

V Banji Luki, glavnem mestu vrbaške banovine, na lepem prostoru, nasproti podružnice Zemaljske privilegirane banke in podružnice Narodne banke, se proda prostor 1400 m² z dvema manjšima hišama in velikim vrtom, ki donša 25.000 Din letne najemnine. Cena 250.000 Din. - Obrniti se je treba na Milana Tomića, Banja Luka, Nikole Pašića ulica.

Samo 290 Din
obleke iz bombažaste tkanine!

Samo 380 Din
trpežna suknena obleka!

Samo 580 Din
zimsko suknja iz debelega suknja!

Razpošilja
Trgovski dom
Stermeki, Celje št. 18

Kar ne ugaja, se zamenja ali vrne denar.
Zahtevajte takoj novi, veliki, ilustrirani cenik s več tisoč slikami, katerega dobite zastonj!

Spodnještajerska ljudska posojilnica

Registrovana zadruga z neomejeno zavezo

v Mariboru

Sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoči račun ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri.

Daje posojila na hipoteke, poroštvo, zastave itd. - Izvršuje vse v denarno stroko spadajoče posle.

Prišli so dolgi jesenski večeri

Za Vaše razvedrilo

Vam nudi prvovrstne

gramofone in plošče**„Tehnik“ Josio Banjai Ljubljana**

Miklošičeva cesta 20

Palača Okrožnega urada

Prispeli so: Du bist meine Greta Garbo
Eine schwache Stunde
Rot ist Dein Mund
Smej se in plakaj (Ad. Jolson)
in mnogo drugih krasnih posnetkov**Budilke, stenske in žepne ure**

kupite najboljše in najcenejše pri

H. Suttner
Ljubljana 2
Prešernova ul. 4

Lastna protokolirana tovarna v Švici

Zahtevajte cenik zastoj in poštino prosto

Budilke od Din 49.— naprej. - Budilke iz lesa od Din 84.— naprej. - Stenske ure idóče 14 dni z bitjem od Din 380.— naprej.

Za jesen in zimo

kupite vse oblačilne predmete najceneje pri tvrdki

I. N. ŠOŠTARIČ

Maribor, Rieksandrova cesta 13

Vzajemna zavarovalnica

Ljubljana

v lastni palači ob Miklošičevi in Masarykovi cesti

PODRUŽNICE:

Celje, Palača Ljudske posojilnice, Zagreb, Starčevićev trg 6, Sarajevo, Aleksandrova cesta 101, Split, Ulica XI. puka 22, Beograd, Poincareova 2

Opozarjamo na „Mali oglasnik“

v našem dnevniku. — Poslužujte se ga ob vsaki priliki

ZAHVALA. Za premnoge dokaze iskrenega sočutja, ki smo jih prejeli povodom prerane smrti naše srčno ljubljene mame hčerke sestre, tete, svakinje in sinuhe, gospe

MARIJE DIMIC

trafikantinja

ter za poklonjene šopke in vence, se tem potom vsem najtopleje zahvaljujemo. Posebno zahvalo smo dolžni č. sestram usmiljenkam, Sokolu I., trafikantom, invalidom in končno vsem številnim prijateljem in znancem, ki so blago pokojnico spremlili na njeni zadnji poti.

V Ljubljani, dne 12. oktobra 1930.

ZALUJOČI OSTALI.

ADVOKAT MEJAČ ANTON

je otvoril pisarno v Ljubljani in jo pridružil pisarni dr. Krapeža Josipa, Tavčarjeva ulica št. 11.

TRANSMISIJE

osi, jermenice, ležišča, konzole, sklopke, zobčanike —

TRAVERZE

tračnice, U-železo, pločevino, cevi, jeklo in drugo rabljeno a uporabno železo prodaja ceno

»JUGOFURDA« Miroslav Kras, Zagreb, Miramarski podvoznjak. Tel. 66-49. — Isto podjetje kupuje vse vrste starih kovin in autogume.

Najbolje nabavite ogledala, brušena stekla in vse druge v to stroko spadajoče proizvode pri čisto domači tvrdki

KRISTAL D. D. TOVARNE OGLEDAL IN BRUŠ STEKLA

Podružnica:

Ljubljana

Medvedova 38. — Telef. št. 3075

Centrala:

MARIBOR

Koroška 32. — Telef. št. 2132

Podružnica:

Split

Zrinjska 6. — Telefon št. 368

SPLOŠNA MALOŽELEZNIŠKA DRUŽBA D. D. V LJUBLJANI razpisuje gradnjo

40 odvodnih kanalov za kretnice

Ponudbo je vložiti do 15. oktobra t. l. do 12 opoldne. — Vse pogoje in skice je dobiti pri naslovu.

KRASNE KODRE

n omejeno trajne pri vlažnem zraku ali potuju dosežejo dame in gospodje brez škarij kodraik s HELA esenco za kodre. Tuji najlepši buškopf se pojepta s He a ker je nepotrebna vsaka ondulacija. Vel k prihranek na času in denarju, pospešuje rast las. Vaša podoba Vas bo iznenadila. Takoj po vpor. bi obilo onduliranih kodrov, krasne frizure. Mno to zahvalnic. Posebno gledališke umetne ce so polne h ale. Cena 12 Din, 3 steklenice 25 Din, 6 steklenic 40 Din. Dr. Nikol. Kemeny - Košice H - poštni predal 225. CSR.

Dvokolesa

motorji, šivalni stroji, otroški in

igračni vozički, pnevmatika, posamezni deli. Velika izbira, najnižje cene. Proda a na obroke. Ceniki franko.

„TRIBUNA“ F. B. L.
tovarna dvokoles in otroških vozičkov LJUBLJANA, Karlovska cesta št. 4.**RATOL**

je odlikovan z zlato svetinjo, ker se je pred oblastjo dokazalo, da je sigurno sredstvo proti podganam in mišim, da pa je sicer popolnoma nevarljiv. Enako zanesljivo deluje Gamadin proti ščurkom, Stenol proti stenicam. Arvicin proti poljskim mišim. Dobiva se povsod. Proizvaia Biokemija d. d., Zagreb, Hatzova 25.

Zadružna Gospodarska banka d. d.

v Ljubljani (Miklošičeva cesta 10)

BRZOJAVNI NASLOV: GOSPOBANKA. TELEFON ŠTEV. 2057, 2470, 2979.

Vloge nad Din 480.000.000.—

Kapital in rezerve nad Din 16.000.000.—

Sprejema VLOGE, daje POSOJILA otvarja KREDITE, eskomptira MENICE. — Nakazila — Akreditivi. — Predumji na efekte.

PODRUŽNICE:
PLED NOVI SAD KRANJ ŠIBENIK MARIBOR
KOČEVJE CELJE SOMBOR DJAKOVO SPLIT

Izvršuje vse bančne posle naiku'antne'e.

Kupuje in prodaja VALUTE, ČEKE, DEVIZE, VREDNOSTNE PAPIRJE. Sales - deposits. -- Borzna naročila -- Prodaja srečk

Hans Dominik:

Moč treh

Roman iz leta 1935.

Prosil me je, da bi smel v moji odsotnosti uporabljati mojo delavnico. Dovolil sem mu. Ko sem odhajal, sem poskrbel, da je bilo v stikalnikih deset tisoč voltov, medtem ko je kazal pripadajoči naponomer samo sto voltov. Vrnil sem se, da bi našel mrtvo truplo, in videl sem ga, kako je odhajal nepoškodovan iz hiše. Z nasmeškom zmagovalca na ustnih, ki je pravkar dosegel velik uspeh. Tedaj sem spoznal, da je Silvester Bursfeld pravi sin svojega očeta. Moral je vedeti, da sem mu nastavljal past. Nisem mu več smel priti pred oči. Čez tri dni je izginil... Neopazno, kakor je običaj. Posebno sodišče. Električno usmrčenje. Mislim, da je zadeva končana. Kaj se je naprej zgodilo, veste, gospod predsednik.

»Ali ste natanko preiskali njegove listine?«
»Do zadnjega kota. Ni nobenih zapiskov o iznajdbi. Bil sem trikrat v njegovih sobah. Obrnili in pregledali smo vsak košček papirja.«

»Vi ste sami iskali... Naj preišče naša policija! Ta zna morda bolje... Druga točka našega razgovora. Kdo je vzel R. F. c. 1?«

»Rekel bi, gotovo angleški vohuni, ako se ne bi...«

»Ako se ne bi...«

»Če se po dogodkih današnjega jutra ne bi bal, da se pelje Silvester Bursfeld sam ali s sokrivci v našem najhitrejšem letalu na Švedsko ali v Tibet.«
»Sem, je izključeno! Sokrivci? Kdo so?«

»Ne vem... Do zljaz le ne. Eden teh sokrivcev je sigurno priča Williams. O tretjem, ki je vodil avto, vem samo, da ima temno poit...«

»Verjetno je, da bodo ti trije ostali skupaj. Trije se na svetu lažje najdejo nego eden. Pokličite politično policijo na pomoč in isčite. Da jih najdete, je v vašem lastnem interesu... Isčite, gospod doktor Glosin! Dr. Glosin je stal nesigurno pred diktatorjem.

Prvikrat se je bil poslužil zaupane mu silne in ogromne moči v svrhu osebnega maščevanja. Polnomoč, ki jo je imel v rokah, mu je omogočila, da je dal zapreti mladega inženjerja. Do tu je bilo vse v redu.

Toda da je spravil jetnika takoj na električni stol, ni bilo v zmislu državne potrebe. Take ljudi je ohranil Cir Stonard po preizkušeni metodi na sigurnih mestih in je skušal izvedeti za njihove zvijače. D. Glosin je zbral svoje moči.

»Prosim vas, da odložite za kakih pet ur odločitev o vojni ali miru. Tako dolgo, dokler se spet ne vrnem.«

»Zakaj?«

»Ker bom potem lahko sigurno povedal, ali so Logg Sar in njegovi tovariši vzeli letalo ali ne.«

»In če bi mi iz drugih razlogov ugaľalo, da so ugrabili zrakoplov angleški vohuni? Čas je dozorel. Dogodek bi mi lahko prišel prav.«

»Zaklinjam Vašo ekselenco. Nobenih odločilnih sklepov, dokler ne vidimo jasno.«

»Kaj vidimo jasno?«

»Kam je šla iznajdba. Logg Sar, zaveznik Anglije... potem ne moremo v boj.«

Diktator je odkimal z glavo.

»Sin se ne bo nikakor združil z morivci svojega očeta.«

»Upam. Toda gotovost je več vredno kot domneva. V nekaj urah izvem lahko sigurnost. Ako ni ugrabil R. F. c. 1, potem je še v Državah in možno nam je, da ga primemo. Dokler je prost, ostane sila, ki se je moramo bati.«

Za dve minuti molk. Potem je rekel Cir Stonard: »Pričakujem vašega obvestila v naslednjih treh urah. Naš tisk naj s svojimi izpadi proti Angliji do nadaljnjega prenaha. Poskusite na vsak način, da primete izumitelja. Izognite se vsem nesporazumom z ostalimi evropskimi državami. Nočemo pridobivati zaveznikov nasprotniku.«

S kretnjo je odpustil predsednik-diktator doktorja Glosina.

Skrita za gostim drevjem in zavita v bršljan je stala na Johnson Streetu v Trentonu hišica, v kateri

je stanovala gospa Hartejeva s svojo hčerko Jano. Tu si lahko pozabil docela na bližnja državna podjetja. Rdeče hiše iz opeke ob cesti so stale brez izjeme v obširnih vrtovih. Ulica sama je bila oddaljena dobrih deset minut od podjetij s hrupnim prometom. Ležala je na nasprotni strani mesta in je vodila v lep listnat gozd, ki je segel na severozapadu prav do mesteca.

Ga. Hartejeva je bila vdova. Njen mož je umrl kot inženjer v državnih tvornicah. Težka smrt. Par na cev je počila in napolnila njegovo delavnico z vročo paro. Friderik Harte je prišel po nesreči mirno domov in je previdno pripravljval svojo ženo na svojo smrt. Misli je, da govori v vročici. Prestrašena je prihitela k njemu in ga prišla za desno roko. Z grozo je morala čutiti, kako se je ločilo meso na prstih od kosti, mrtvo in mehko, prekuhanu od prevroče pare, in ji ostalo v lastnih rokah.

»Nič več ne boli... Nimam nobenih bolečin,« jo je potolažil Friderik Harte s mrtvim smehljajem, so usedel mirno k svoji pisalni mizi in uredil svoje poslednje zadeve. Dve uri nato je izgubil zavest Eno uro potem je umrl. »Čela gornja koža je popolnoma zgorela, zadušil se je radi pomanjkanja kožnega dihanja,« je dejal zdravnik obupani ženi.

Strašni dogodek je strl go. Glady Hartejevo. Cele mesece so se bali za njen razum. Le prav polagoma si je opomogla od tega udarca. Vendar pa, kolikor so se krepile njene duševne moči, toliko so pojemale telesne. Sedaj je bila priklenjena skoro ves dan na stol na kolesih, v skrbi svoje edine hčerke Jane.

Izredna nesreča je vzbudila pozornost daleč naokrog. Čez nekaj dni je prišel newyorški zdravnik dr. Glosin v Trenton. Iz znanstvenih razlogov je prosil za natančnejše pojasnilo o zadnjih urah umrlega. Z velikim sočutjem se je zavzel za obe ženi, ki ju je docela strla žalost. Ponudil je Jani Hartejevi visoko najemnino za več let za delavnico, ki si jo je bil uredil Friderik Harte v hiši. Svesta si negotovega denarnega položaja je Jana pritrdila brez oklevanja. Ko si je mati zopet opomogla, je rada potrdila pogodbo z doktorjem, posebno ker je ta redko prihajal in je vedno le kratek čas ostajal v delavnici.